

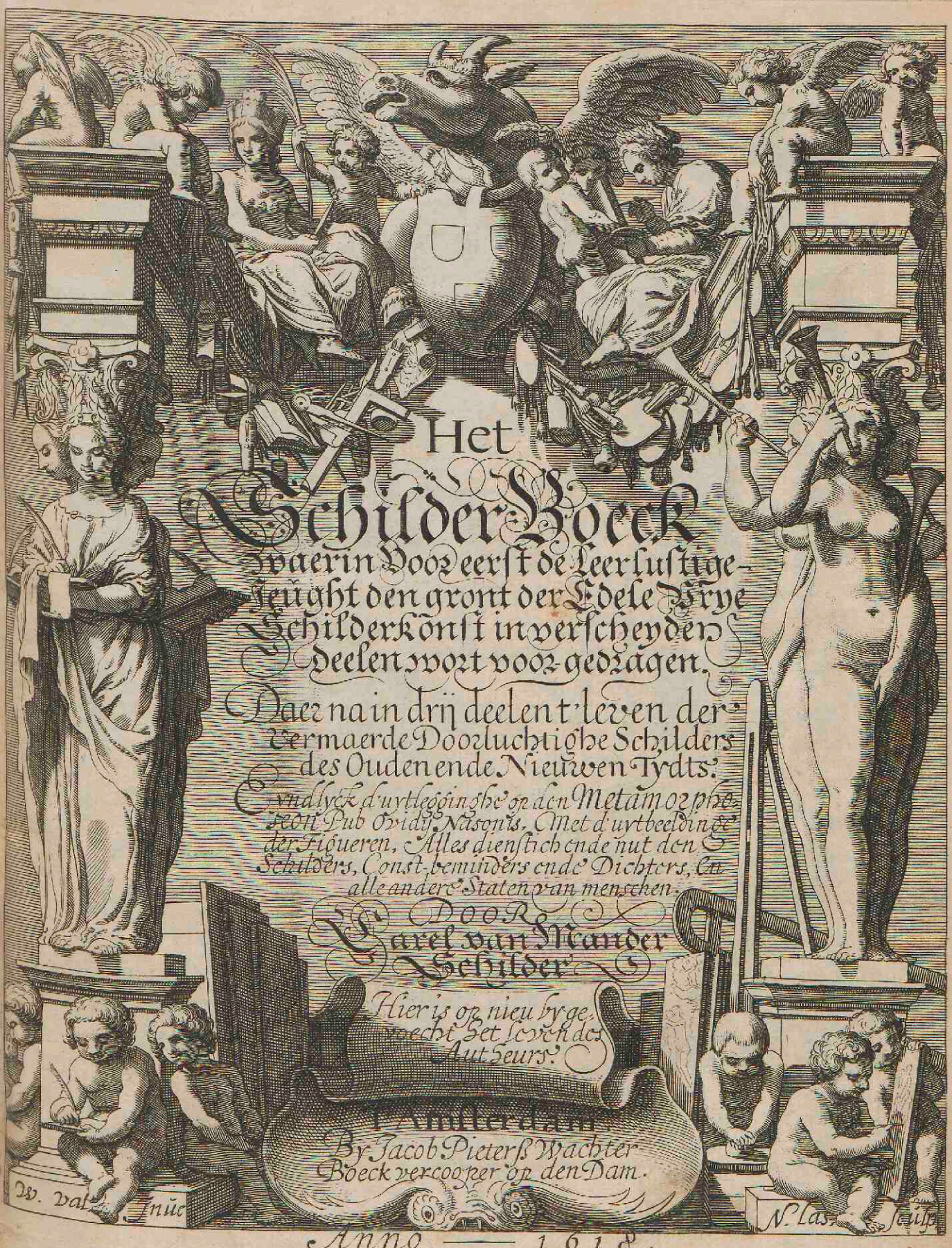
**Het schilder boeck : waerin voor eerst de leerlustige jeught
den gront der edele vrye schilderkonst in verscheyden deelen
wort voor-gedragen : daer na in drij deelen t'leven der
vermaerde doorluchtighe schilders des ouden ende nieuwen
tydts : eyndlyck d'uytlegginghe op den Metamorphoseon Pub.
Ovidii Nasonis : met d'uytbeeldinge der figueren : alles
dienstich ende nut den schilders, const-beminders ende
dichters en alle andere staten van menschen**

<https://hdl.handle.net/1874/204491>

2087 Mander, K. v., Het schilderboek, waer in voor eerst de leerlustige
jeught den gront d. Schilderkonst wort voorgedragen. daer na in dry
deelen 't leven d. vermaerde doorl. schilders. 't Amst. by Jacob Pietersz.
Wachter. 4to. led. rug verg. *Net ex. m. breede marges in oud lederen
band.*

Zeldzaam en gezocht werk.

Pa-16/11/31
v. 7, 6.

Het
Schilder-Boeck

waerin Dooz eerst de Leerlustige
 leucht den gront der Edele Dyrre
 Schilderkonst in verscheyden
 Deelen wort voor gedragen.

Daer na in drij deelen t'leven der
 Vermaerde Doorluchtighe Schilders
 des Ouden ende Nieuwen Tydts.

Endelyck d'uytlegginge op den Metamor-
 phoon Pub Ovidij Nasonis. Met d'uytbeeldinge
 der figueren. Alles dienstich ende nut den
 Schilders, Const. bemidlers ende Dichters, En
 alle andere Staten van menschen.

DOOR
Gareel van Meander
 Schilder

Hier is op nieu byge-
 wecht Set seven de
 Autheurs.

Amsterdam
 By Jacob Pieters Wachter
 Boeckvercooper op den Dam.

Anno — 1618.

KUNSTHISTORISCH INSTITUUT
 DER RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

105. Koochly

Carel Vermander van Mosebeker
in Vlaenderen. Scilder. AETAT. 56.

*Den Eerentfesten, Hooch-gheleerden, Achibaren,
Wysen, zeer Voorzienighen Heeren,*

DE HEERE

VOLKAERT OVERLANDER,
RAEDT DER ADMIRALITEYT.

ENDE DE HEERE,

D^R. **IEAN TEN GROOTENHVYS,**
BEYDE RADEN ENDE OUDT-SCH-
PENEN DER STADT

A M S T E L R E D A M .

YN HEEREN,

Ghelyck't een oudt gebruyck is der ghener die hun onderwinden eenighe boecken tot gemeynen nut ofte bysondere diensten in 't licht te gheven, dat doende onder den name ende die toe-eyghenende eeniger weerdiger persoonen, of anders die sy daerenboven door ontfangene weldaden danckbaerheyt schuldich zyn, die met een verkiesende, of liever beswarende tot voorstanders ende beschermers der selve. Soo hebbe ick oock betamelijck gheacht desen boeck eertydts ghemaeckt ende in 't licht ghebracht by den vermaerden, ende Kunst-ryck Schilder ende Poët *KAREL van MANDER*, (den welcken ick van nieuws hebbe doen Drucken, ende daer by voeghen des selfs autheurs leven, ende doot,) u E.E. toe te eygenen, daer toe my beweeght heeft des selfs weerdicheyt, als die in dese myne Vaderlycke Stadt de name draghen vande eerste, en voornemelycke lief-hebbers der Ed: vrye Schilder-konste, eertyts ende byden ouden so hooch geacht, welcke u E.E. liefde ende gunste totte selve konste niet alleen by de ingeboorne, ende inwoonderen deser Stede, maer oock by de vremden, ende uytheemschen, so kunstenaers, als lief-hebbers overvloedich is bekend, daerenboven u E.E. huysen, zalen ende Kamers, met uytnemende schoone heerlycke kunstighe schilderyen verciert, sulckx ghenoechsaem betuyghen, versterckende de meyninghe veler treffelycker ende voornemen mannen, dat de schilder-konste te rekenen is inden eersten graed der Vrye-kunsten, ende een stomme Poëtery, uytbeeldende so fabulen, als Historien, geestelycke, als wereltlycke saken, ende gheschiedenissen der ouder ende nieuwe weerdighe ende doorluch-

tighe daden, so van rechtveerdicheyt, sterckte, vroomheyt, maticheyt, &c. Als oock onser, ende voorgaender eeuwen misbruycken, dertele, geyle, wulpsche, ende wereltsche menschelycke ghebreken, dese welcke te myden ende te haten: ende d'andere die te lieven ende naer te volghen zyn, ende daeromme by vele ende meest inde duyfftere eeuwe, ende noch by anderen (die geen schijn-reden en ontbreken) geoordeelt wort hoochmoedich ende nut te zyn, ende te dienen tot onderwyfinghen der minder-wetende, ende als boecken der leecken. Maer byden verstandighen onder de welcke u E. E. met recht ghe-eert, ende hooghe gheacht wordt, dient dese kunst oock tot vermaeck ende verlustinghe der ooghen, lettende op de uytbeeldinge der gestaltenissen der figueren in menigherley formen, openbaringhe der schoonheden, herts-tochts-beweginghe, &c. naebootfinghen vande Elementen, Lucht, Water, Vuyr, den opganck ende onderganck des daeghs, Sonne, ende Mane, Landen, Berghen, ende Zeeën, ende duyffenderley ander dinghen der natuyren, in allen desen bewijsende 't welck niet en is, ghetuyghe de Historie van *Zeuxis*, ende *Parasius*, ende vele andere, byden weet-gierighen in 't lesen te onder-vinden, ende vande welcke meer te verhalen my moylijcker soude vallen als u E. E. vermakelick te lesen, als die sulcx alles genoechsaem is bekent, ende die hun deser kunste ghelusten laten, tot verquickingh in hunne moeylijcke, ende beswaerde occupatien tot ghemeenem besten. Waer mede wy keerende totte danckbaerheyt, welck de tweede reden is deser mijner dedicatie, als die niet min als andere goede ingefetene geniete de vrucht vande loffelicke regieringe deser Stadt, die God Almachtich lanck soo meer ghelieve te zeghenen, daer u E. E. als leden des E. Magistract-helpers, ende raedts-mannen in zyt, welcke allen vromen met recht moeten, ende oock geerne bekennen, ist dan noch myn E. E. Heeren ghelyck 't inder waerheyt is, dat ick niet en kan vande eerste inde bekentenisse, noch min vergelder in deser saecken zyn, 't zal my genoech wesen dat u E. E. aenghebooren deuchden my verftouten dit werck uyt te gheven onder u E. E. name, ende dat hun ghelieve dat alsoo aen te nemen, op dat het moghe de quaet-willige, ende laster-schimpers, als bedwinghen, ende de goeden als den goeden toe-gheeyghent, te liever, ende tot een prickel zyn om hun daer van te dienen t'hunnen besten, in welck vertrouwen dese reden eyndighende, bidde Gode den ghever aller goeder gaven, ende heerscher over alle staten, u E. E. inde haere te beghenadighen met gheluck ende voorspoet in dit leven, ende hier namaels seghenen met eeuwighe zalicheyt, ghelyck dat van herten wenscht

U E. E. gansch-dienst-schuldighe

IACOB PIETERSZ. Wachter.

VOOR-REDEN
Op den grondt der edel vry Schilder-const.

De seer vermaeck-
like vernuft-
rende edel Schilder-
const/natuer-
like Doedster vā
alle deughtsaem
schappen (gelijck
den letter-condi-
ghen Gheleerden ghenoegh kenijck is)
was by den meesten Heeren/ en hoogh-
gheleerden/ opt in seer hoogh-
eeren en
weerden: Jae by de oude wijzen Grie-
cken in sulcken aensien / dat syse ten tijde
van den constigen Schilder Pamphilus,
by den anderen vyve Consten in ghelijc-
ken graedt oft plaetse der eeren stelden.
Maer of nu in oft door dit t'saemb-
ghen onse uytnemende Schilder-const/
door haer weerdighe teghenwoordich-
heyt oft bykomst den anderen Consten
niet meerder eere heeft toegelant/ dan
sy van henlieder gheselschaps weerdic-
heyt weghen heeft ontfanghen/ wat ick
daer van geboele wil ic geeren verswij-
ghen / om niet met dweers en ooghen te
worden berispt/ qualijck ghedant/ oft
veel tistenissen te veroorzake. 'T is niet
te weder spreken doch/ oft sy en is by de
ander haer plaetse wel weerdigh / van
waer sy noyt van pemandt is uytghe-
stooten geworden/ des sy te rechten wel
vry mach ghesheeten worden. Het be-
vestigen doch haer edelheyt / en hooch-
weerdicheydt veel oude heerlijcke ghe-
dachtenissen en daden. Eerstlijck / en
waren noyt ander vry Consten in soo
grootachtighe nergien / datse by ver-
bodt niet waren toeghelaten den ghe-
meenen volcke te leeren: gelijck het met
de Schilder-const sich heeft toeghedra-
ghen/ daer voozints niemant van Edel-
ten ghebozen de selve toeghelaten was
te leeren. Daer beneffes staet noch des
Roomschen Caesaris Iulianiani Wet/ dat
eens anders beschilbert hardt / oft pen-
neel/ den constighen Schilder mach ep-
ghen worden en volgen/ als hy daer op
gheschilbert heeft: Maer niet eens an-

ders Pergament/ oft Papier/ moet vol-
ghen den constighen Schijver / al had-
hyer niet gulden Letteren op gheschre-
ven: dan blijft den eygenaer eyghen toe-
behoozende. Noch is t'aenmercken/
wat schoone heerlijcke zeghe- teekenen
onse Pictura tot haer vercieringhe heeft.
Hier sietmen alree des grooten Alexan-
ders weereeltschen Conings-staf met A-
pellis Pinceelen vereenicht / en t'samen
ghebonden ophanghen: ginder d'alder-
schoonste Campaspe den Schilders deel-
wesen. Eider t'goudt des Lydischen
Conings Candaul in waghe teghen de
Schilderije Bularchi. Hier den rijck-
dom der Steden / teghen Casereelen
van Apelles, Echion, Melanthus, en Ni-
comachus. Daer staet teghen een vier-
verwigh stuk van Apelles een mudde
bol goudt: en elker ligghe tachtentigh
Talenten gouts vooz tē Medea en Ajax,
gheschilbert door Timomachum. Noch
verder ligghe hondert Talenten vooz
een Casereel van den constighen Aristi-
des van Theben, gherocht in eenen uyt-
roep: En noch staet Coningh Attalus
bedroeft/ dat hem vooz ses duysent Se-
sterces eenen gheschilderden Bacchus
ghewapghert en ontfeyt wort. Maer
dat noch te verwonderen is/ siet/ eenen
rouwen doock/ van Apelles en Protoge-
nes sterck een wepnigh betrocken/ wort
meer geacht/ als al de costlijcke stukken
in't Paleys van Caesar. Doe is dit heer-
lijck/en puzlijck/ vry Steden/ Rhodes,
Cicionia, en Siracusa, dancken met groot-
ter eerbiedinghe onse Const / datse door
den wreeden Mars en rasende Bellona
niet bloedigh verdozben zijn ghewor-
den: Dit sijn al uytnemende littecke-
nen. Maer die daer nieuwer begheer-
de / die en hoefde (soo't hem gheseghen
waer) maer te gaen tot Praga / by den
teghenwoozdighen meesten Schilder-
const-heminder der Weerelde/ te weten
den Roomschen Caesar Rhodolphus de
tweerde / sien in sijn Keyserslijcke woo-
ninghe/ en oock elder / in alle Const-
cammers der machtighs Lief-hebbers /
* 4 alle

V O O R - R E D E N .

alle d' uytnemende costlijcke stucke/onder-
 soeckende/overslaende/en rekenende
 peders weerde en prijs / om te sien wat
 mercklijcke somme hy vinden sal. Ick
 acht / dat hy verwonderende verooz-
 saecht sal wesen te bekennen / onse schil-
 der-const te zijn een edel uytnemende
 heerlijcke deughtsaem oeffeninghe / die
 voor gheen ander Natuerlijcke / oft by
 Consten te wijcken heeft. Ick van (soo
 heel het is) een Oeffenaer/en naevolger
 deser soo loflijcker Const / welke (hoe
 weerdigh) ick verhoop my niet onweer-
 dig sal achten/dat ick hare gront/aerd/
 ghestalt en wesen/haer vernuftige liebe
 naevolghende Jeught (soo veel ick ver-
 mach) voorzaghe/gelijck ick heel wil-
 ligh ghenegen ben: te meer/dat ick nie-
 mant in onse tyt sagh/noch en vernam/
 so treflijcke en geneuchlijcke stoffe / tot
 mit der Const-liefdighe Jeught/by der
 hant nemen: gelijck my oock een stoute
 begerte aenlockte / hier in te volghen
 den verr-voorheenen grooten en seer
 blinkenden Apelles, Antigonus, Xeno-
 crates, en ander / onse oude voorzan-
 gers/welcke (als ghehoort sal worden)
 in Boecken hebben verbaet / en schrijft-
 lijck (nae hun wetenschap) alle de ver-
 borghentheden der Const / den Jonghe
 Schilders voor ooghen ghestelt / en ge-
 openbaert. Nemant sprack-condigher
 hadde moghen dit veel schoon-taligher
 en constigher te weghe brenghen: doch
 waer te besorghen / indien hy self gheen
 Schilder en waer/dat hy in onse dinghe/
 en eygenschappen / hem dickwils soude
 hebben verloopen: ghelijck het voort-
 den is gheschiedt den Peripatetischen
 wijsgieren Phormion, die binnen Ephe-
 sien met cracht van wel segghen wilde
 uytbeelden alle de deughtsaem deelen en
 wetenschappen / die een uytnemende
 Hoofman behoefte te hebben: met welc
 redenen den teghenwoordigen grooten
 Krijghsman Hanibal niet dede dan lac-
 chen/om de groote laetendunckenheyt
 en onverstandicheyt / die hy in den man
 verstonde te wesen. Ick hebbe dan /
 siende niemant met desen Schryf-lust
 oft pber bezucht / sonder vergheefs na
 ander wachten / van over eenighe Jaer-
 ren van deser stoffe mijn tijdt verby en

wandelen ghemaect / en desen Schil-
 der-consten grondt te stellen in Vlaems
 Rym-ghedicht/aenghevanghen / dewyl
 de Jeught veel tijds tot ghedicht ghe-
 neygt / oock beter van buypen onthout/
 en in ghedacht heeft. Ick hadde dit be-
 staende gheen recht verstandt van de
 Fransche dicht-mate/dan ebenwel geen
 behaghen in onse ghemeen oude mancke
 wyse. Ick segghe manck / om dat wy
 de reghelen niet op eenderley mate en
 ghebruycken: daerom volghd' ick de
 langhde van d'Italiaensche Octaven:
 dan op onse wyse overslegghen. Ick heb
 geen een-syllabighe rym-woorzen / oft
 die op de leste syllabe den rym-clanck
 hebben/gebreykt/dat zijn die de Fran-
 sche malculin noemé / en ick op Vlaems
 staende rym-woorzen: maer hebbe o-
 ver al ghenomen die den clanck op een
 nae lest hebben / die ick vallende noeme/
 ende Fransche Femenin. Hebbe oock
 vermijdt / die op twee nae de lest den
 clanck hebben / die ick struyckel-dich-
 ten noem op d'Italische wyse / diese
 heeten Druccioli. Ick hadde vermijdt
 in honderdt reghelen ghelijck rym te
 stellen / dan met byvoegghen en anders
 can daer in wel overtreden sijn. De-
 heimsche woorzen heb ick niet heel ver-
 mydt/om dieswille datse in onse dingen
 somtijts soo ghenoemt / en anders qua-
 lijck gheseyt comen woorden. 'Thadde
 mischien den Dicht-verstandighen be-
 ter behaeght / dat ick dit mijn ghedicht
 met Fransche Doeten hadde laeten
 voort-treden: Dan 't hadde my swaer-
 der / en de Jeught duysinder moghen
 vallen. Ick bekeme wel datmen Galli-
 scher wyse / op Alexanderische mate wel
 wat goets soude doen: Dan daer hoeft
 groot opmerck / en langhen tijdt toe /
 om vol schoon stoffe / en vloepende te
 wesen: en bevinde oock seer goet/en wel
 luydende / datmen zijn tweede syllabe
 altyts hardt oft langh neme / en d'eerste
 rozt ghelijck sulck in onse sprake eerst
 in het ghebruyck is ghetomen door den
 grooten Dichter d'Heer Ian van Hout,
 Pensionaris der Stadt Leyden/die uyt
 Petrarcha, Ronsard, en ander / sulck van
 in zijn jeught waer ghenomen / en ghe-
 volgt heeft. Nu ick van de Dicht-const
 begin

VOOR-REDEN

beghinne verhalen / wil ick (als oft hier boegde) heel cozt mijn gevoelen/en welmeypninghe daer van segghen/te wesen / van de opstijghende / en by ons in swanck comende Fransche wijze en maet / stellende eenige boozbeelden van goede en quade reghelen. Eerst / in de Commune van thien en elf syllaben / desen reghel van elven / met zijn femeyn oft vallende rijm / acht ick goet:

Schoon jonghe leught, Meesterse van mijn leven.

Goet / om dat hy binnen zijnen vier-syllabigen rust-clanck begrijpt eenen volcomen sin / en vier-woorden by zijn stofsighe woort / dat de Latijnen seggen Adjectivum by het Substantivum. Doch om dat 't gebolg des regels eenen volcomen sin in hem selven begrijpt / sonder van 't navolgende te moeten ontleenen. Desen volghenden van thien syllaben / met staenden rijm / is niet soo goet:

Een man die wel ervaren is ter Zee.

Want zijnen rust-clanck comende op wel / moet van 't navolgende ontleenen. Nu aengaende de ses-voetige Alexandrijnen / van twaelf en dertien syllaben / die op de sesse de rust-clanck hebbē / acht ick desen regel van dertien en goet.

In Gods geplanten Hof, in 't lustig Oofligh Eden.

Want hy binnen rust-clanck / en in zijn geheel / volcomen sin begrijpt. Desen anderen van twaelf / gantsch quaet / oft slecht.

Daerom ick bidd' u, wilt noch lijdsaem wesen: want.

Om dat hy byten zijnen rust-clanck moet ontleenen / noch lijdsaem wesen: Doch / om dat hy in zijn gheheel niet en beslupt / noch begrijpt: En dat / want / moet van den navolghenden reghel ontleenen: daerom can / want / noch maer / oft derghelijcke / booz cesure oft rust-clanck / noch rym / 't eynden reghel niet bestaen / als men pet te deghe wil doen. Ten anderen / is desen lesten regel / upt ghenomen 't woort lijdsaem / niet anders als gemeenen slechten hups- praet / daer d' Alexandrijne / als sy met verstant niet wel getasijdt en zijn / om hun langte seer toe ghenegghen zijn: Maer den woortigen van dertien en / is vol schoon

stoffe van woorden / en vier-woorden / en van allen hups- praet afgeschepden. Deses boozbeelden / en wepnich woorden / acht ick ghenoech / om mijn meeninghe bekent te maecken. Nu zynder wel eenighe dinghen meer by sommige onsen Nederlandtsche Dichters in ghebruyck / die my niet bevallen / die oock niet te verantwoorden zijn: Dat sy niet achtende op 't smiltē der vocalen / brengen een woort / dat met een enkel vocael eyndicht / teghen een ander / dat met een enkel vocael begint / en by dat men aen de syllaben der reghelen bevindt / daer gheen versmilttinghe waer en nemen / sonderlinghe als hun zoo te pas comt: gelijk als men seggen soude / de achste / de elfste / de ander / geacht / en dergelijcke: dan als men segt te eer / de eerste / te hebben / en sulcke meer / die met een enkel vocael teghen een dubbel comen / daer bevindt ick noodlijck gheen smilttinghe te moeten volgen / acht oock den toeblaes h. neffens de vocael soo crachtich als een ander vocael te wesen. Nu sagh ick noch geern een gemeen o vereencomst van den geslachten / getalē / en dergelijcke dingē / gelijc by den Fransosen / en ander volcken woort gebruyct: Want sy segghen tot een Man Seigneur, en Signor, maer wy segghen Heer / en elder Heere / Siel / en Siele / Cer / en Cere / en / en ende / en veranderen / naer het ons in syllaben oft rymen te pas comt. Hier in / en in meer / sal traegelijck voorszien worden: Want veel ghebraken (daer ick my niet supber van roem) bind' ick / die wel verbeteringhe behoefden: Welcke ick verstandighe / diens werck het is / overgebe / en bevolen laet. En keere my tot mijn Schilder-jeugt / welcke ick my hebbe onderstaen te leeren schilderen / en niet dichte. Daerom segg ick zijnder nu bequaem / oft begrijplijcke jonge geesten of vaten / tot onse Schilder-const leer liefdigh oft lustigh wesende / welker Sielen upt de seer hooghe hooghte afstijghende / zijn doorghebaren ter gheluckiger tijd / de vernuft- barighste Hemel- teekenen oft lichten / doe sy den lichamen met een roerende leven toegeboeght zijn gheworden / oft die in 't ghenieten van

der

VOOR-REDEN.

der eerster Locht uyt soo goede gester-
 ten hebben ghesoghen / oft inghesloopt
 een gantsche toegheneghentheid / in
 onse Schilder-const behendigh te we-
 sen / op Philosophische wijze te spreken /
 die mogen desen mijnen willigen dienst
 dancklijck aennemen / en snel gheestigh
 opmercklijck achten op d'onderwylige
 deelen / die ick in desen mijnen Schild-
 der-consten gront / oft gantschen Schild-
 der-boeck / hen voor ooghen stelle oft
 voorzaghe. Ick verhope dat sy gheen
 cleen voordeel oft nut daer door deel-
 achtigh sullen worden. Hier toe soub
 ick hen gheern een willigh hert aenspre-
 ken / en eenen moedt gheuen. Ghelijck
 de voortijdsche Roomsche Hoofstman-
 nen plochten / die door constighe ver-
 maningen / aen t'lytel swicken der krijg-
 lieden / hun bymoedicheyt lebende ver-
 weckt te wesen condon mercken: Soo
 bespreeck ick / datse onvertsaeghdlijck
 toetreden / en aengrijpen voor eerst het
 besouderste deel der Consten / te weten /
 een Menschlijck beeldt te leeren stel-
 len / oock eyndlijck alle ander omstan-
 dighe deelen t'omhellen / oft immers
 als Natuere en Gheest anders niet wil-
 len toelaten / eenigh besouder deel / om
 daer in uytnemende te moghen wor-
 den: want het niet daeghlijcx gheschiet /
 dat een alleen alles vermagh / leeren / be-
 grijpen / oft in alles uytnemende wor-
 den can. Sulcx beuindmen onder onse
 Const / van in den ouden oft Antijcken
 tijdt te wesen toeghegaen / dat d'een in
 d'een / en d'ander in d'ander geschickter
 en beter Meester gheweest is / ghelijck
 men in hun lebens sal beuinden. Want
 Apollodorus leyde sonderlingh toe oy-
 de schoonheyt. Zeuxis maecte te groo-
 te hoofden: maer was goet Fruyt-schil-
 der. Eumarus ghewende hem alles te
 dsen nae t'leben. Protogenes con eerst
 maer scherpkens schilder. Apelles was
 in alles gracelijck. Parasus, goet van
 ontreck. Demon, vol inuentien. Tyma-
 ches, verstandigh: in zyn werck was al-
 tijts eenighen verborghen sin oft mep-
 ninghe. Pamphilus was gheleert. Nico-
 machus, beerdigh. Athenion, diep sin-

nigh. Nicophanes, net en supber. Amu-
 lius, schoon van herwen. Paulias, fraep
 van kinderen / en bloemen. Asclepiodo-
 rus goet van mate / oft proportie. Am-
 phyon, van ordineren. Serapio, fraep in
 groote. Pyreicus, in't cleen. Anthiphilus,
 in cleen / en groot. Dionisus con alleen
 Menschen beelden schilderen. Euphra-
 nor, alleg. Nicias, beesten / besouder Hond-
 den. Nicophanes, copieren / en was sup-
 ber in zyn werck. Mechopanes, te rouwe
 in zyn verwen. Nealces, fraep van uyt-
 beeldinghe. Aristides, van affecten. Cle-
 sides, nae t'leben / oock by onthoudt:
 en Ludius, van Landtschap. De selve
 verscheydenheden salmen oock vinden
 by den dees tijdtliche Italianen en Ne-
 derlanders te zyn geweest / hier te langh
 te verhalen: waer by de Teught geleert
 sal wesen / om in de Const volherden / te
 grijpen nae t'ghene Natuere meest aen-
 bredt. Ist niet de volcomenheidt in
 beelden en Hystorien / soo mach het we-
 sen Beesten / Keucken / Fruyten /
 Bloemen / Landtschappen / Waterslijen /
 Prospectiuen / Compartimenten /
 Groffen / Rachten / Zeen / en Schepen /
 sepselen nae t'leben / Zeen / en Schepen /
 oft soo yet anders te schilderen. Maer
 boven al behoort oft behoest yeder op-
 t'uyterste yherigh en yperigh te trach-
 ten / om d'eenighe opperste heerschap-
 pje onser Consten tot hem te trecken en
 te vercrighen / waer toe men sonder
 eenigh ghebaer, krijgh oft bloetbergie-
 ten / gheraken can / als men maer ern-
 stigh niet stadighen blijt de milde Na-
 tuere te baet comt: ghelijck ick nu voor
 eerst mijn liebe Schilder-Teught / met
 een hertijcke yzoplijcke aenporrende
 vermaninghe / ben lustigh daerom t'ha-
 ren besten aen te spreken / en met eenen
 haer te raden / geensins afghescheyden /
 noch vzeemt te wesen van alle deught /
 eere / vziendlijckheidt / en beleeftheidt /
 dat welcke doch stadige / trouwe / en ge-
 meensaem ghesellinnen der Consten /
 by alle edel fraep gheesten behoer-
 ren te wesen. Daert wel.

CAROLO VERMANDERO,
POETÆ ET PICTORI INGE-
niosissimo, optime de sæcu-
lo merito.

Qui carmine, quiq; penicillo
Romanos proceres, meosq; Belgas
Pavisti toties: novoq; libro
De Flandris Batavisq; sic mereris:

Dic ô CAROLE, sæculi voluptas,
Ecquæ præmia sæculum rependet?
Nam valde insipidum sit improbumq;
Si neget tibi debitos honores.
Non tu chrysolithos, gravesq; myrrhas,
Non crySTALLINA flexa, non smaragdos,
Non quos Thimica lima perpolivit
Anellos cupis. Ergo quid rependet
Tantis pro meritis, honoribusq;?
Si quid judico, magne vir: mereris
Cani carmine, sed tui Maronis,
Dignum dignus ut intonet Poëta,
Idem, judicio meo, mereris
Tradi postgenitis, foroq; poni
PiCTâ conspiciendus in tabellâ
Parrhasî, puta, Zeuxidisve. Sed quis
Os hîc suggeret optimi Poëtæ,
PiCTORUMq; celebrium colores?
Hæc nos cura coquit, nec invenitur
Aut PiCTOR satis aptus aut Poëta.
Quare ô CAROLE, si cupis videri,
Et qualis fueris legi, necesse est
Ipse ut sis tibi PiCTOR & Poëta.

P. SCRIVERIUS H.
Lugduni Batavorum, cl. l. c. IIII.
Pro prid. Id. Mart.

ODE,
Op het Schilder-Boeck van den Const-rijcken
CAREL VAN MANDER.

'S US Timmermans en Smeden hardt gheclap,
Ghy krijghs-rommoer van trom en bus houdt op,
Ghy weer, windt, locht, wilt u gheruys bedwinghen,
Weest stil, en wilt hier geen ghetier voortbringhen:
Dat ghy niet stoort in sijnen stillen sin
Van MANDER, daer hy nu soo diep is in,
Dat d'effenheyt van sijne cloeck indachten
Niet over hoop gh'en stoot met u rouw schachten.
Sijn Schilder-gheest ontwerpt en teeckent vast
Een schoon nieuw beeldt (daer op hy neertich past)
Een beeldt, dat noyt te vooren Schilder maeckte,
Oft immers noyt sijn rechte wesen raecte.
Niet dat hy maelt door eenigh sijn pinceel
Een beeldt met verf op eenigh glat paneel:
Maer in't taeff'reel van sijn gheschaefde sinnen
Gaet hy een beeldt, dat lijfloos is, beginnen.
T'is oock gheen beeldt, dat in het wat'righ oogh
Gheeft sijnen schijn: maer welckes recht vertoogh
T'gheeft-vlammigh oogh der Hemel-lichte sinnen
Can alleleen ontfanghen wel van binnen.
Der Schilder-const (segh ick) het naeckte beeldt,
Een oprecht beeldt der beelden hy ons teelt,
Een alghemeen patroon van alle saken,
Die yemandt wil door beeldtenis nae maken:
Want soo slechts dit alleen wordt wel beooght,
End' naeghevolght, siet, strax sal sijn vertooght,
Volcomentlijck, en levendigh met allen,
Dat eenichsins ons in't ghesicht can vallen,
En dat soo fraey en net, dat self de Mey,
Die fraey bemaelt soo menigh veldt en wey,
Als Schilder groot des Weerelts, niet sou moghen.
Sijn Tulipa veelverwigh bet vertoghen.
Wat is dan dit voor beeldt, dus Conste-rijck,
Dat ghy daer met maeckt alle dings ghelijck?
Alleens of g'hadt maer eenen silv'ren beker,
Daer met ghy dan voortae daen nae voorseker
Soudt maken nae, van wat fatsoen ghy woudt,
Seer lichtelijck, schoon bekers menichfout.
Ghewuffelijck, hoe constlijck oock regierde
Parasius t'pinceel, hoe wel't oock stierde
Appelles cloeck, oft Zeuxis wijdt vermaert,
(Daer van de eer noch door de Weerelt vaert,
Sulcx dat de dees der Voglen scherpe ooghen
Met sijnen druyl'gheschildert heeft bedroghen.
End' of wel schoon Parasius t'ghesicht
Van Zeuxis self deed soo een loos bericht,
Dat hy sijn verf voor een gordijn aenschoude,
Die op't taff'reel sick open en toe vouwde:.

Of oock al schoon **A P E L L E S** wordt gheseght
 Door Schilder-const te hebben aenghehecht,
 Aen muer en wandt, het gheene datmen dochte,
 Dat geene Konst 't afschilderen vermochte:
 Wie van haer al nochtans heeft oyt ghedaen
 Een schildery soo constigh, die mocht staen
 Als een Meesterf, om alle beeldtenissen
 Te maken nae natuerlijck, sonder missen:
 Ghelijck als soeckt de Filosooph een steen,
 Die dienen sou tot alles in 't ghemeen,
 Om alle sieckt' end' quale te ghenesen,
 End' al metael te gheven beter wesen?
 Siet, soo een Beeldt der schoone Schilder-const
 Maeckt **M A N D E R** hier, u Schilder-jeucht tot gonst.
 Hy wijst oock aen, wie dat de Ouders waren,
 Die dese Const begosten eerst te baren:
 Haer Vaders wie, als **C H A R M A S**, **D I N I A S**,
T I M A G O R A S daer nae, end' **P H I D I A S**:
 Haer Moeders oock, **O L Y M P I A S**, **I R E N E**,
L A L A de Maeght, **C A L Y P S O**, **A L C I S T E N E**:
 In 't kort, de wiegh' end' 't kindtsheyt van dit beeldt
 En heeft ons hier van **M A N D E R** niet verheelt:
 Haer quekers oock, en Voedsters gaet hy toonen,
 Haer cieraers mee, die met een Rijck beschoonen
 Allenkens haer in haer volmaeckt cieraet
 Dus stelden voort, als nu sy daer in staet.
 Waer in hy dan maer een groof faut bedryvet,
 Soo hy sich self daer onder niet en schrijvet
 Als Principael: want hebben sy dit Beeldt
 Elck nae sijn macht, verciert end' bejuweelt,
 D'een met een ringh, en d'ander met een keten,
 Dees met een baggh', en die, ist wel te weten
 Met wat ghessteent: soo heeft dan **M A N D E R** haer
 Verforgh een Kroon van enckel peerlen klaer.
 Daerom dan weer, ghy sinelycke Maghet,
 Ghy Schilder-const, hem zyne eer toedraghet:
 Midts dat hy u hier afgheschildert heeft,
 Dus geestichlijck, dat ghy nu eeuwich leeft:
 Wilt weer aen hem u Schilder-macht besteden,
 Het beeldt zyns naems maelt af met groote leden,
 Niet in een doeck oft berdt, datm' hanghen can
 In Kerck of huys, maer op het rondt ghespan
 Van 't ruyme doeck des Hemels wijdt verbreedet,
 Oft wagenschot, dat d'Aerd rontsom becleedet.
 Maeckt soo de verf soo immer duerigh vast,
 Dat nemmermeer die werde aenghetast
 Van 't stof oft roock der doo verghetenisse,
 Die immermeer dit beeldt sijns saems uytwisse.

A. V. M.

SONNET.

Omt leer-lustighe leught, wilt ghy grondich verstaen
D'edel vry Schilder-const, daer door men wert vermaert:
Siet, hier is Manders Boeck dat u't secreet verklaert,
Hoe ghy beginnen moet, en neerstigh woort moet gaen:

Hy u bereyt het padt, en wyft u duydelijck aen
Den wegh die ghy moet in. Dus volght hem onvervaert,
En grijpt een kloecken moet: want hy heeft niet ghespaert,
Om u al te voldoen, en geensins mis te slaen.

Nu rester maer alleen, dat ghy hem danckbaer zyt,
En dadelyck betoont u neersticheyt met vlyt:

Oft anders ist al niet, zijn moeyt blyft u verlooren.
Nochtans soo sal de faem, met Trompetten gheklanck,
Verbreyden Manders eer, in al's Werelts omvanck,
En u loyheyt en sal zyn lof niet connen smooren.

Ionckheyt faelgeert. P. Bor.

1.
Wat sal Momus nu doch aenrechten?
Hier is geen stof om te broeckten,
Noch te berispen, hoe nau hy siet:
Al had hy Argus hondert ooghen,
Soo can hy hier geen fouten taegen,
Noch MANDERS werck verbeteren niet.

2.
Nochtans sullen eenighe dooren
Haer onverstandt haest laten hooren,
Oock luyarts, die selfs niet willen doen,
Die sullen 't noch derwen misprysen,
Lest' ren en schelden met asgrysen,
En steken seer fel als Schorpioen.

3.
Maer wat sal baten al haer bassen?
Haer selfs sullense omast schaffen,
Elck openbaren wat datse zyn:
Die nydicheyt boos, die in haer groeyt,
Sal te recht werden van elck verfoeyt,
Dies sy sullen bersten van seyn.

4.
Dit is altyt 't loon der Zoghten,
Die stadigh tegen goet werck twisten,
En selfs niet goets konnen brenghen woort:
Sy zyn seer licht te onderkennen
Aen haer quaet spreken, schimpich schenmen:
Om eel Konst en denchte zynse verstoort.

5.
Dies niettemin sal MANDER leven,
En naer zyn doot blyven verheven
By alle wrome Const-beminders,
Die haren tijdt eerlyck besteden,
Sullen altyt zyn lof verbreden,
En verstaen des denchts verfinders.

6.
Hoe soet en ernstig is zyn vermaen,
Dat de leugt ledicheyt sal vermaen,
En waernemen den costlycken tydt:
Met wat Honich-vloeyender talen
Lockt hyde leught, om niet te dwalen,
Tot eere, voordeel, en haer profijt.

7.
Niet isser dat hy heeft uergeten
Den Const-lievende te doen weten,
Van al dat tot 't wel Schild' ren behoort,
Soo wel t'invontieren, als wercken,
Tekenen, trecken, wel te merken,
Schoon te colouren aen elcken oort.

8.
Dit heeft hy al eerlyck beschreven,
Met Exemp'len betoont daer neuen,
Om de Lesers te maken lustig
Van 't lesen tot 't wercken te treden,
En te schild' ren veel frayicheden,
De geesten te vermaken rustig.

9.
En om de swaerheyt niet te wreesen,
Geeft hy oock in zyn Boeck te lesen
't Leven van veel Constenaers vermaert:
Niet alleen oude, maer oock jongen:
Vviens lof en prijs noch wert gesongen,
Nochtans niet volg'lyck in al haer aerde.

10.
Des Poets Ouidij seggen
Heeft hy konstig derwen uytleggen,
Tot behulp van d'een en van d'ander:
Ia al dat behoort tot de Conste,
Schenckt hy mild'lyck. Dus roept nyt jonste,
Lofen prijs zy Carel van Mander.

P. Bor.

T O T
K A R E L V A N M A N D E R,
Op zyn Schilder-boeck.

S O N N E T.

Er menschen cloeck vernuft noyt stouter const voortbracht,
Als die den mensch, end' al dat schietlijck gaet verdwynen,
Oft sijn ghedaent verliest met welcken oft met quynen,
Met een uytbeeldend' stuck langh leven gheven tracht,
Die Schilder-const, die door een geestich denckens cracht,

Dat eertyts is ghebeurt, met vreucht, oft oock met pynen,
Den mensch voor d'ooghen set, en daed'lijck doet verschynen:
Iae selver oock den Mensch, als hem de langhe nacht

Brenght in 't verghetel-boeck, sijn wesen gaet verlanghen:
Is hier in soo vernuft, dat of men wil oft niet

Haer boven alle const vernuftheys prys moet langhen.

Maer inden prijs met-deelt die geen arbeydt ontstiet,
(Als ghy nu M A N D E R doet) al zyn verstandt te hanghen,
Om yeder een hier in te gheven kloeck bediedt.

2.

En ist niet vreemt, dat veel, oock onder wyse luyden,
Die trachten nacht en dagh, by Son en by de lamp,
Om naer haer doot in naem te gheven niemant camp,
De Schilder-const licht achte, oft' hadt niet te beduyden?

Al leert' ons anders niet, als dat de geen die huyden
In goeden doene leeft, en morghen dwijnt in damp,
Door haer noch langh hierblyft: jae dat des lichaems ramp
Oft leemte niet en can zyn schildery' uytruyden:

Soo soud' 't eergierich volck noch echter grooter eer,
Dees stomme Poëly ghedwonghen zyn te gheven,
Dewijl dat sy nae doot noch langher tydt brenght weer

Het wesen van den Mensch dat ras hier is verdreven:
Iae dickmael meer als 't schrift tot stichtingh streckt en leer:
Want treflijck wesen wyft den menschen oock haer leven.

3.

Maer heeft de Schildery, noch yemandt vraghen mocht,
Niet anders om het lyf, als dat' ons stelt te voeren

Het wesen van den gheen, die w' hebben hier verlooren?
O neen. Sy stelt voor 't oogh al dat den mensch oyt docht

Te zyn, oft connen sijn, op Aerdt, oft in de locht,
Al wat oock 't losse schrift in 't schrijven moet versmooren,
Dat doets' in 't oogh u sien, end' in u hert u hooren:

Iae brenght dickmael te weegh oock meer als 't schrift verknocht:

Want 't spreekwoordt seyt seer wel, dat 't sien gaet voor het segghen,
En gheeft al meer inval, als 't schrift van pen oft stift:

Vermaect oock sonderlingh, daer 't schrift heel by laet legghen,

Maer M A N D E R, ghy reyckt uyt van beyds een schoone gift,
Dat G O L T Z Y constigh' handt met verruw' gaet uytlegghen,
Dat doet ghy meed: en leght 't oock uyt met u gheschrift.

Petrus van Veen.

IACOB CLAESZ.
 Tot den Const-rijcken Heester
 KAREL VAN MANDER.
 SONNET.

At hoeftmen prysen dy, die sick doch ghenoech prÿst.
 O MANDER! door 't bet oogh van dyn prÿslijcke wercken:
 Nochtans dewÿl prÿs prÿs toekomt in alle percken,
 So moetmen prÿsen dy, die sich prÿs waerd' bewÿst.
 't Is dijn lustlijcke lust, daer door lust in ons rÿst
 Te prÿsen dynen lust, die lust in ons komt stercken,
 Om dynen lust met lust eens lustelijck t' aenmercken:
 En die te prÿsen dan, 't spyt Momus die t' begriÿst.
 Wie soud' niet prÿsen doch dyn lust niet om volprÿsen,
 Dyn lust die ander prÿst, ander gaet onderwÿsen,
 En als een Leyd-ster stiert tot kennis en verstandt.
 Dijn hert, dyn sin, dyn mondt, dijn handen, en dyn ooghen
 Const-saeyend' eysschen prÿs, als ons dit boeck kan tooghen,
 En oock wel is bekend in menigh Stadt en Landt.

Bemint en hoopt.

W El aen myn Luyte schoon, ghedooght doch goeder tierich,
 Dat ick uw' soaren slae: en speel op u manierigh
 Een Lof-sanck, soo 't betaemt:
 Voor EEN, 't Is NOODICH: want soo wy dat niet en deden,
 't Ghemoedt ons wroeghen sou, van groot onachtsaemheden,
 En blyven heel beschaemt.

Aldeygaaste t' allen tyden
 Hoortmen Godes naem belyden:
 Hy woedt, en troost al dat leeft:
 Syn cracht en verborghebeden
 Volckeren leert, end' elck mede
 Wonderlyck syn Consten gheeft.

Musen jaghen droefheyt's smerten
 Door ghesangh wyt droeve berten:
 Prÿsen Godes goetheyt seer.
 Pieriden gieten hare gaven
 In elck hert, en coment loven,
 In Pegasus soete meer.

T'righ worden dan Poeten,
 Maken condt (als goe Propheten)
 Godes lof: dit siemen wel

Aen dy, MANDRE, vriendt vol aeren:
 Hoe du pooght dyn pondt te meeren
 Elcker een, door letter-spel.

Den tydt die-er veel ontvaert.
 En voor niemant tydt en spaert:
 Is dy cost'lyck ende duer:
 Want du grypt met beyd' dyn handen
 Die, en sluyt in vaste banden,
 Sonder t' achten d' arbeyt suer:

Nacht en dach 'gheduerigh schryven
 (Segh ick) nae dyn bys-bedryven:
 Vort de leerlingh hier hekent,
 Die met ernst pooght te lesen
 't Schilder boeck, wel weerd' ghepresen:
 Dat g'hem schenckt tot een present.

Bartjens.

Godt is mijn heyl.

CAREL vriendt, het waer wel tyt,
Dat mijn Pen schreef, 't uwer eeren,
Uwen lof, in *Momi* spyt:
Doch wie can den selven meeren?
Niemandt: want dijn overheeren
In 't ghedicht, bekent seer wyt,
Toont wel met u vlytigh leeren,
Dat gh'een Man der Mannen zyt.

Recht moet Recht zijn. Z. Heyns.

SONNET, Op 't Schilder-Boeck van
CAREL VAN MANDER.

GHy hoog-begaefd, in Const van Schilderijen,
Draegt doch geen moedt, al is van duysent een
Nau uws ghelijck. V goed verstandt door reen,
Toont in d'Hoo vaerd te setten gants besyen.
Die Const is schoon, maer schoonder t'allen tyen
Een constigh Geest, die Geestlijck hem laet leen:
Dees, door GODS GHEEST, die gaef can onderscheen,
En oock door dien weet eyghen eer te myen.
Soo MANDER heeft gebreydelt d'eyghen eer,
Dat ick (alst hoord') zijn lof niet der uyt spreken:
Dies swijcht myn Pen, die anders sou veel meer
Der nieuwer lof by d'oud' hebben verleken,
Heerlyck ten toon: daerom prys' ick niet seer.
Hun eyghen strael, sal als de Son doorbreken.

Israël Iacobsz. tot Hoorn.

Clinck. dicht.

Alfo Pictura sou, met Pallas hulp, doorgronden
Dit Schilder-const-rijck-Boeck, de Ieught tot nut en baet,
D'ervaren grys tot lof, van deef' heylsamen daet
Was sy verwondert seer, en sprack ten selven stonden:
Aen dy ick grootlijcx ben, O MANDER, vriendt verbonden.
Och of de Fata noyt affneden dynen draet:
Doch leven sal dyn Boeck, soo langh de Werelt staet,
By die de Pallas leer verstaen, en reyn vermonden.
Want al wat in my is, brengh' ghy hier claer in 't licht,
Alfoo dat elck nae lust Const-vroedigh wordt ghesicht.
Dies vaert voort, laet doch niet om Momus dyn moedt sincken,
Die alle const versmaedt, en selfs niet doen en can:
Soo sal mijn naem, en dyn, by elck Const-gierigh dan,
Als Phoebi stralen schoon, vol lofs en eeren blincken.

Elck toon beteringh. I. Detringh.

**

Sonnet, oft Clinck-ghedicht.

O M A N D E R, dit uwerck, schand', eer, haet, liefd', recht srydich
(Nac d'oordeel siend', oft blindt, der lesers) dy verweckt.
Den Mugghe syster doch der Consten aerdt begeekt:

Den Momus van ghelyck, en dichter dwaes Pierydich.
Maer siet in't teghendeel, voor laster, afgonst nydigh,
Door Pallas kinders vroet dyn cere wert ontdeckt,
Met een recht liefdigh bert: want g'lyck Seylsteen naetreckt
Het yser, noch al meer dyn Const hun lievers blydigh.

O Gulden eeuw en tyd! wel hem die dy beleeft,
Die ons den tweed' Hippiam begaeft van Gode gheeft,
Een Tucht-vaer, Meester goet der Schilders jonge sinnen.

Een lof, jae 't leven ondt van menigh Const. vroet Man,
Een licht Ovidi clær, dies wilt hem loven dan,

O Red'ners, Schilders ghy, en al die Const beminnen.

Reyn liefde croont. I. Targier.

L O F - D I C H T .

Op het Schilder-Boeck van den Const en Reden-rijcken

C A R E L VAN M A N D E R .

An ouder eeuwen af, in alle 'Weerelts deelen,
Veel Schilders sijn gheweest, die door haer Const-pinceelen
Uytmuntend' by gheval, sijn wydt en breedt vermaert.
Hun werck en naem noch leeft onsterflijck nae d'uytvaert
By Menschen, van daer rijst de Son met nieuwe stralen,

Tot daerf' haer Peerden mat laet spaed' in rusten dalen.
Maer dit is wonderbaer, dat onder velen groot
Soo weynigh sijn gheweest, die d'eygenichappen bloot,
Gheheymnis, cracht en aerdt, der mael-const wel verstonen.
Wie can volcomen recht d'afbeeldinghs diept' doorgronden?

Apelles van
Coa.

A P P E L L E S VAN C O A heeft eerst alfulcx bestaen,
En Boeck en voortghebracht, diepsinnigh, wel ghedaen,
Van d'edel Schilder-const, tot nut van all' die ghenen,
Die dese weet met lust beherten recht end' meenen.

Euphranor.

E U P H R A N O R, Schilder oock, een Beeldenaer ghelijck,
Welcx paer noyt is gheweest in Const end' Reden-rijck,
't Gh'lijckförmigh lichaem heeft ghestelt in Boeck. gheschrieten

Symmetria.

De mael-const so verlicht met cierlijck verwen stiften.

Pieter uyt
Burgo.

P I E T E R uyt B U R G O cloeck die Perspective const
Met een Boeck heeft gheleert, den lievers tot nur-gonst.

C A R E L V E R M A N D E R slijght tot 's Hemels hoogh' casteelen,
Met een twee-toppigh hooft, end' overtreft gheheelen,
Met Schilder en Dicht-Const, by menighen besocht:
Maer onder velen hy dit alleen heeft volbrocht.

Schrevelius.

LOF-DICHT,

**Selonghen ter eeren van den wijt-vermaerden Vlaem-
schen Apelles ende Apollo, als hy zijn Schilder-Boeck
in peders handen door den Druick ghe-
gheben heeft.**

Die geeren hoorz/ent leeft/van seidsaem oude dinghen/
Comt boeght u by der handt/en hoorz van *MANDER* singhen/
Van wie/hoe/en waerheit/de waerde Schilder-coust
Van eenen *Phydias* bedacht is/en begonst:
Hoe dat een Herder heeft de schim van sijn Schapen
Ghetrocken eerst in't sandt/hoe eerst t'Artheensehe wapen
Van ober eeuwen langh/ghemaecht was op paneel:
Wie eerst de Werwen schoon/en aldereerst t'Winceel
Ghenomen heeft in d'handt/by Grieken oft Latijnen.
Wat werck *Zeux* en *Parras* de Son heeft doen beschjuten:
Wat *Venus* wonder schoon/wat *Drypf*/*Gozdijn*/*Patrys*/
Oyt maecte haer Winceel: wie eerst *Latona* wifs
W Soons ghestraelde hooft/en glinsterende haren
Heeft connen trecken nae/gaet *MANDER* u verclaren
Hy/wie van den *Parras*, oft *Helicon*schen tsoy
Begoten werdt althijt op sijn ghebladen cop.
Wie die *Pierides*, wie *Phoeb*/en al de Goden
Weminnen al ghelijck/en wien der Goden Bode
Lijck hy d' *Itaacker* dee/de vierbaer *Molys*-spruyt
Ghegheben heeft uyt liefd': van wie een eer-gheluyt
Ghehoort werdt ober al/gaet u hoorz ooghen stellen
Het leven/en het werck van Schilders niet om tellet.
En ghy die niet t'Winceel besteedt u diere tydt
Aen *Polygnoti* Const/en die niet alle blift
W selven nacht en dagh niet doet dan stadigh terghen/
Om vzeughen weer in't licht/dat *Momus* wil verberghen.
Ghy gheest/die den wegh van *Aecken*, *Lucas*, *Duyr*,
Heemskerck, *Mabrys*, *Blocklandt*, naetreedt niet hijnghen supz/
En *Floris* wijdt vermaert/*Bassan*, twee *Frederijcken*,
Raphael, en *Tizianen*, *Corregio* van ghelijcken/
Goltz, *Bloemart*, langhe *Pier*, en dupsent *Meesiers* meer/
Nae oeffent in dees eeuw/comt hoorz doch *MANDERS* leer.
Siet/seggh ick/wat hy hier in sijnen heeft gheschreben/
Sijnen/die althijt wel en eeuwig sulden leven/
En die in *Lethes* bloet (syt/wie het oock ventjdt)
Verdziencken sulden niet: o *MANDER*, uwe blift
Verdient een grooter lof/als Menschen connen gheben.
W naem/en Dicht-ghechryft/behoort te sijn verheben/
Tot aen t'ghesterde rondt/allwaer *Latonaas* soon
Sijn vier ghe Waerden vier t'ontstallen is ghewoon/
Tot daer/daer hy die weer gaet dziencken in de baren
Van d'onghebaende plas/by d'onghelongde scharen.
Wie heeft oyt onse Taeldoen spreken dese Const?
Wie heeft de *Bataviers* betwelen dese gonst?
Wie heeft den *Mantuaen* doch *Paerlandts* leeren spreken?
Wie heeft der *Muses* lof/wie heeft niet soete treken
Phoeb uwen lof ghespeelt/op wel ghestelde Lier?
Wie heeft uyt *Dosch* en *Dut*/uyt *Vela* en uyt *Atavier*/
De Goden al ghelijck meer vzeughden doen vergaren/
Langs den bebloenden cant van't veel besepde *Spaven*?
Tis *MANDER*, ons Doet: wiens wel verdienden Lof
Moet dueren eeuwen beel/en nemen nemmeer of.

Soo langh de Sonne duert/ de Maen/ en oock Pleiaden:
 Soo langh den Sodiack met sterren blijft gheladen:
 Soo langh 't bekaerste roudt omgozdt dees Aerden Cloot:
 Soo langh de swarte nacht naebolght Aurora root:
 En soo langh/ als met kiel Neptunus rugghe boben
 Sal moghen zyn ghevoort/ beseylt/ en overschoben.
 Soo langhe moet u Naem/ u werck/ u Dicht-gheschrif/
 O Mander, zyn vermaert/ of wel de Doot u lijf
 Sal trekken/ na ghewoont/ in aller Menschenen haben:
 Soo sal doch werden niet u naem met u begraven.

OoRdeeIt sondER twiSt.

Een ernstlick Lof-dicht/ ter eeren des wederghebooren Apellis,
 ende Nederlandtschen Maronis, CAROLI VERMANDER.

Wonderbaer ghesindt/ vry. peynfende ghemoedt!
 Hoe ontroofst ghy my mijn! ghy houdt my g'heel verwoedt!
 Wel! hoel wat dinck! de oud' ghesinte een Vermander
 Ghegrift werdt in mijn hert', ick waend' de Geest een ander,
 Als sy verscheyd', verkoos, ick dacht' (oock meer met mijn
 Eertijts) als 't lichaem cout verbrandt was, dat dees Schijn
 Al swermend' gints en weer socht een beter woonstede,
 Een lichaem teer, bequaem, Const-lief-hebbende leden.
 Ick herdenckend' aen u, Vermander, duyfentmael,
 Ghy zijt voorwaer Mabuys, oft Angelus Michael,
 Die eertijds Lucas heer', door wiens Const 't vermaerd' Leyde
 Sijn Nijls vloet (nu ghestremt door zijn doot) wijt uytspreyde:
 Du bist, du bist Mabuys, oft dien Apellis gheest,
 Voortijts die soo gheacht, end' vermaert is gheweest,
 Nae dat hy onbekent hadt' over al gaen sween,
 En nerghe niet en vondt, dan in u, zijn voor-leven,
 Apellis, jae Marons schijn op u is ghedaelt,
 Ick u op den Parnas, oock twee-toppigh ghezaelt,
 Op 't voet-gheveleughelt Ros heb dickwils hooren rijden,
 D'hooght steygerend' alleen, end' putten sonder mijden.
 D'eeuwigh makenden born: Dees schijnlijcke Ghesint
 Werdt (als ick aen u denck) in mijne hert gheprint.
 Wat! ist Euphorbi droom? Met recht-toecomend' eere
 Sijt ghegroet o Apell', Luca, ghegroet Durere.
 Dit werdt ghenoech befaemt. Nu siet, en wonder hoort,
 Hert-knaghende Momist, end' grimmend haet verstoort,
 Wiens dweers-sijnde gesicht, end' slang-briefsend' ghewelden
 Vellend' hier teegh' haer schicht, niet eene brijs en gelden.
 Aensiet, insiet, doorsiet, ghy Const-liefhebbers jonst'
 Dit onvolprijslijck werck, wonderlijckbare Const':
 Wie cant prijfen ghenoech, waer toe veel prijs gheclancken?
 Daer 't werck soo prijslijck is, 't vergheefs zijn de Clijs rancken.
 Heb hier den hooghsten prijs, en lof, o MANDER eel,
 S'ghelijck ick voortijds gaf u Borghers op 't toneel,
 Tot lof end' eer van u, voor 't fray' afghemaelt ronde,
 By den Camers drie-mans, daer de Liefd' is de gronde.

H. Godt is wonderlijck.

S. van Delmanhorst.

Op het Schilder-boeck des Const-rijcken
CARELS van MANDER,
SONNET.

Et wat Pen, met wat inckt, oft op wat pampier goet,
Sal ick van MANDERS lof ghenoech in als vermeerent.
Die met zijn Schilder-boeck de ionghe Ieught comt leeren,
Als een School-meester cloeck, en seer goedertier soet,
Hy leydt den vasten grondt, en met dees manier doet
Hy d'ooghen open claer van die de Const verkeeren,
En d'edel Pinceel slechts met onverstandt onteeren,
Waer van elck een van dees schaemroot nu staen schier moes.
O al ghy Iongers leert, leert dit Boeck wel verstaen,
Apelles leert u hier, neemt zijn les doch wel aen:
Soo sult ghy t'selfde Boeck in eeuwichheit beminnen.
En danckt van MANDER, die den arbeydt heeft gedaen:
In't vinden, schild'ren oock, is hy u voorgegaen:
Volght doch zijn paden naer, en wilt zijn deught bekinnen.
Reden verwint.

I. D U Y M .

Clinck-dicht,

Op het Schilder-Boeck/ghemaect door
M^r. CAREL van MANDER.

Veel Schilder-gheesten cloeck men oyt ghevonden heeft,
Die ghierigh oogen-lust vernoeghden met hun wercken:
Maer onder allegaer, in wijde Weerelts percken,
Sulck MANDER, Schilders nut, en heester noyt gheleeft,
Die ons soo claer uytbeeld', als die ghebeeldt ons gheeft
Nu Schilder-consten grondt, daer Schilder-Ieught can mercken,
Hoe welstandt alles beeldts moet wel staen, om verstercken
Des wercks vercierfel schoon, dat werckers eer niet sneeft.
Die dese Const' eerst baerd', end' diel' opvoeden vierigh,
End' al die haer vereert met beeldingh hebben cierigh,
Hy door zijn beeldenis van *Laches* poel oock vrijdt.
Dus soo hy, die vernielt van *Atropos* zyn gierigh,
Als levend' hier uytbeeldt, alsoo oock goedertierigh
Sijn Name leven sal, als wech is zijnen Tijd.

In liefde getrouwe.

** iij

Op het Schilder-Boeck / van Heester
CAREL VAN MANDER.

SONNET.

E Schilder-Const hebt ghy (*Vermander*) veel
De leught gheleert: maer dit u Boeck gheschreven
Van Schilder-Const, oock Schilders wercken leven,
Behouden wel mach zijn voor 't beste deel.
Als dijn handt rust te wijfen met 't Pinceel,
Sal dit u Boeck noch onderwijfingh gheven,
Met menigh schoon exempel hier beneven
Van Schilders cloeck, met haer schoon trecken eel.
Dus door u schrift, dijn veder maeckt onsterflijck
Veel Conftenaers, al meer dan een bederslijck
Beeldt oft colom van koper oft van steen.
Want veder vlieght, daer marb'ren oft metalen
Haer nemmermeer en connen achterhalen:
Dies *Fama* groot volght dijne veder cleen.

Niet sonder dat.

I. V. Moflicher.

Op 't Schilder-Boeck des Const-rijcken
CAREL VAN MANDER.

SONNET.

D At door verloop des tijds bynae heel lagh versoncken
In Lethes diepe vloedt, ja tot der doot gestreckt,
Wordt weder nu van nieuws, als uyt der doot verweckt,
Door MANDERS vierig werck, dat hy hier doet ontwoncken:
Wat hy nu tot gerief der groeyfaem groene troncken,
Van Schild'ren d'edel Const, den grondt diep onbevleckt,
In deelen openbaer, haer wijdt en breedt ontdeckt,
Als die op Helicon Hengst-water heeft gedroncken.
Van Schilders ondt en nieuw hy 't leven oock verhest,
Die in vermaertheyt groot veel hebben overterst:
Sijn goede jonst,, vol const,, men nergens siet ontbreken.
Hem comt toe prijs en danck, soo lang alst Oostwaert daegt,
Voor dat hy soo veel vlijt, en arbeydt heeft gewaegt:
Maeckt Atropos hem stom, zijn wercken zullen sprcken,
Ick wensch om 't beste
Celosse.

ODE,
Op 't Schilder-Const-boeck/
Ghemaecht

Doo: Meester **CARL** van der **MANDER.**

MEt grootē vlyt brenge menig Dader
 tot skinders mit veel ſchat te gader
 Op hoop/dat sulcx dooz hūnne plicht
 Sal winnen meer: Soō oock den *Musaſche*
 Die Const boozt brenghet/begeret te wensche/
 Dat ſp toetnem/ en veder ſticht.

2. Want dooz die hoop en goede jonste/
Aescurius van Letter-conſte
 Ghelovden is den binder reef/
Palamedes, *Epicarnus* niedef
Simonides, en *Cadmus* dede
 Oock blijcken wel den cloeckent gheeft.

3. Tot dien eyndt liet oock van gheeffelien
 Sijn cloeck verſtandt genoechſaem blijcken
Cyſis ghenaemt/ een *Lydianen*/
 Die Schilder-Const eerst gingh outdeckent/
 En *Philoctetes* de Schilder-treken/
 En *Cleophaant* de verſ daer aent.

4. Boozwaer veel brenge elce geest sou barz
 Nocht *Larthes* soon him gaen verclaren/
 Hoe dat him Const/ die ſp seer ſlecht
 Boozt brenghen eerst/ als eerste binders/
 Van handt ter hant/ dooz trouw benunders/
 Ghelovden is gheheel oprecht.

5. Jae soo volmaecht/ dat mi vol wonder
 W'apperij maeght alicen bysonder/
 Als *Genius* werckt met boozt hypoet/
 Wel vlytelijck can leeren d'ander/
 Dewelck renen Const-vermaerden *Mander*
 Dooz zyne daedt hier blijcken doet.

6. Want naer hy npt *Castaly* bloeden
 Geits was ghelaect/socht hy te hoeden
 Met lust althit r'Const-liebigheert/
 Met handt-ghedaedt en woorden wps'lick/
 Waer dooz zyn naem van *Fama* wps'lick
 De Weerelt dooz gheblasen werdt.

7. Maer nu den tijdt is wech ghebaren/
 Die van hem nam veel vrychtbaer jaren/
 Heeft hy zyn Pen in't werck gheſte/
 En heeft bequaem en fracy nae r'leven
Apelles Const leerſaem beschreven/
 En neemt so wees des tijts gheweldt.

8. Of *Atropos* al schoon nu brake
 Sijns lebens draedt/dwelck is een sake/
 Die hier (eplaes) elck een verwacht/
 Soo sal althit zyn leeringh grondigh
 Van Schilder-Const/al spraeck by mondig/
 Wel blijben gaen in volle cracht.

9. Want soo als ecruyt dooz Son en regen
 Vrychtbarigh wast/soo sal te deghen
 Toenemen Const by him/die met
 Natuer en lust om leeren pooghen/
 Als him zyn Pen claer leght boozt ooghen
 De Const-rjck oude Schilders net.

10. End' als ſp sien hoe hy de wercken/
 De Const/den gheeft/en d'edel klercken/
 Soo aerdygh met zyn veder maect/
 Dat elck schier schijnt / dooz r' soet verhalen/
 Te sien/die in de doncker salen
 In *Pluto* langh al zyn ghedaect.

11. Oock als ſp hier in sullen lesen/
 Den aerdt/manier/en r'nachte wesen
 Van Schilders/die r'Pinxcel vermaert/
 Nu noch ter tijdt te wercke stellen
 Soo boozt sich/dat her schijnt vertellen
 Ghistopp claer/dooz beelden aerd't.

12. Hierom ghy groen leerſame jenghden/
 Laet dese gift by u met brenghden
 Veel winst op winst doch brenghen boozt:
 Soo sal u daecht oprecht hem gheben
 Meer prijz en danck/dan of ghy sweven
 Liet in elce ooz u loofbaer woort.

13. Oock ghy/die nu als Meesters macker
 Wel diep herlyoeght der Constien acker/
 Waer dooz *Clio* u heerlijck croont:
 Soo u wat nits hier comt ter handen/
 Tgeen langhe schein boozt r'gits wree tanden
 Te zyn verniet:met vrycht hem loont.

14. Geen loon hem geest/als *Midas* gierigh
 Vercreegh:maer soo/dat Constie tierigh
 Hier dooz bercier/en vast becl'gh
 Dat elck een merck/dat desen offer
 Besloten met en leyt in coffer/
 Maer soet van reuck elc heet dooz d'gh.

Dwinght u tonge.

Op't Schilder-Boeck van CAREL
van MANDER.

SONNET.

Door Nylis overvloedt Egypten geeft zyn vrucht :
Tot wasdom MANDER oock door 't Mole-beecksche vlieten,
Den Schilder spruyten laest met leerlyck mildt begieten,
Waer door met sacht geruys vervult is al de lucht.

O jeugt, tot Const gesint, neemt vlytig hier toevlucht :
Wan-lustig laet u vlyt noch arbeydt niet verdrieten :

Des MANDERS stromen soet danckbarig wilt genieten,
Ghy wordt'er door gestyft in deugt, Const, eer' een tucht.

Ghy meugt u spiegel' len hier, en sien op 't Schilders leven,
Hoe datse zyn geraeckt, in voorspoet, oft in sneven,
Door Naso scheyden leest het weldoen van 't vergryp.

Siet, MANDER u verklaert wat duyster was geschreven :
Danckt hem, die menig hert in wreugden heeft doen sneven,
En 't swaer gemoedt verlicht, met Herp, Trompet, en Pyp.

Per P. D. Ketelaer, van
Coolskamp.

Geern d'eene vriendt ghedenckt de ander :
Soo doet oock met u CAREL VERMANDER.

SONNET,

VERMANDER goede vrient, ghy die 't ghemeene nut
Der Ionghelighen cloeck, uyt liefden soeckt te meeren :
De Schilder-Const ghy recht beschrijft, om wel te leeren :

Hier inne ghy voorwaer hun allen zijt een stut.

Die niet onachtsaem zijn, haest comen uyt den dut :
Door grondigh onderwijs, versaden veel 't begeeren,
En sullen danckbaer weer der Consten lof vermeeren :

Dus vaert doch vriendt vry voort, de Heere zy u schut.

Terwyl Een noodigh is, soo laet ons dat ghedencken,
Dan sal de Conste schoon, de siele oock niet krencken.
Den reynen ist al reyn, 'thert blyft gherust en stil.

Het Hemelsch Godlyck beelt ghestadigh doet ons wencken,
Om ons door zynen Geest het eenig een te schencken :
Dit Een is noodigh : dus ick wensch, 't Gae soo Godt wil.

't Gae soo Godt wil.

Op het Schilder-Boeck van CAREL van MANDER.
SONNET.

Aer zijt ghy nu ó Faem, met u Baswyne guldigh,
V vleugels wel betongt doch nae beneden slaet,
En siet hoe MANDERS vloedt nu los zyn vlieten laet,
Dat sy doorbreken sterck, om u te zijn ghebuldigh.

Den Styx en Lethes stroom, en haelt soo menichvuldig
Weer uyt 't vergeetsel graf, en Plutos doncker straet,
Picturas geesten kloeck, die ghy om haer Const. daet
Hier voormaels hebt vermaert, door uwen plicht, als schuldigh,
Soo dat nu weer bel clinckt u Claroen, die gestopt
Was door den grysen Tydt, dat Cedrigh weer getopt,
En Lauw'rich schoon verciert, sy staen als Lenten jeuchdig.
En soo Nyis overswalp Egypten maeckt vruchtbaer :
Soo teelt dit MANDERS vocht oock menich Constenaer :
Dies ghy verbonden zyt, hem slaegh te roemen deuchdig.

Trouw Moet blycken.

CLINCK-DICHT,
Op het Schilder-Boeck van Heester
CAREL van MANDER.

A L saghmen Lydiaen Meonia verlaten,
(Daer hem Meanders vloet omvloeyd' aen elcken cant)
Om baren Schilder-Const, in vreemt Egypten-landt :
Soo can natueren naem doch eyghenschap niet haten.

Want MANDER (die met naem Meander schynt vervaten,
End' niet Egyptischen Nijl,) soet-vloeyigh goederhandt,
Bevloeyt dees Lydi-maegt noch jonstigh (vol verstandt)
Tot Conste-lievers lust : end' leerbaer leught ter baten.

Die niet in Elysi, maer voort in MANDERS vloedt
Nu connen claerlijck sien de gheesten leven soet :
Die Gygis vindingh oyt (met Const) vereerden erflijck.

De welcke niet en schaedt, Erebi dochters spoedt :
Want hun dees Swane-vliet uyt Lethes comen doet :
Dus hunn' (end' zijnen) geest sal zijn hier door onsterflijck.

Doorsiet den grond.

** v

WINCKEL-LIED,
Voor de Schilder - leught;

Nae de wyse:
Een aerdigh Venus Dier! / Heeft my in
haer bestier / etc.

De Gheest.

Comt Lust, des Gheests vriendin,
Met my in hert en sin
Omhelsen nu de leught, vry van ge-
truyre,
Maeckt dat ick haer bekia,
Om Const te teelen in
Begeerlijckheyt, onsteect ghy 'tminnes
vuyre.

Lust.

Liefd' opent de Natuyre,
Dat sy ontfanght myn saede,
Om baren t'haerder baet
Twee vruchten t'eender uyre.

Geest.

Dees vruchten ons bequaem,
Seer eerlijck en loffaem,
Als d'eerst een soon, moet Arbeyt zijn ge-
heeten,
Detweede haren naem,
Een dochter sonder blaem,
Zy Neersticheyt, genegen tot veel weten,
Een Boeck vol van secreten
Werdt haer ten dienst ondeckt,
Van onsen vriendt verweest,
Door Liefd', en ons toemeten,

Lust.

Mijn lust nae's gheests ghebien
De Ionckheyt te bestrien,
En't hert met yver groot tot Const te
leyen.
Ick gheest wilf oock tot dien
Met goet begryp versien:
Nu laetf ons bey ghelyck den wegh be-
reyen,
Ras leught wilt u vermeyen,
P I C T U R A wel ghesindt
Tot die haer recht bemindt,
Comt self u noon en vleyen.

De leught.

O Gheest! mijn Heer en Mas,
Dien ick oyt vruchten wan,
Als ick my u te wil getrou ghingh voegen;
Die't soude hind'ren dan
Dat die zijn in de ban,
Als traegheys onlust, die niet gearne
ploeghen,
Een leerlaem onvernoeghen
Doch in mijn hert ontfleeckt,
Op dat my niet ontbreect,
Noch quelt versuymens wroeghen.

Geest.

Weest Ionckheyt wel te vreen,
Wy sullen u besteen,
Den grondt der Schilder-const met vlyt te
leeren.

Lust.

Ick lust sal u voor treen
In't School, nu elck ghemeen,
Goet onderricht sal u'tverstant vermeerf,
Staegh oef'ningh, meer begheeren,
Met patientich spoen,
U sullen voordeel doen,
Soo ghy haer houdt in eeren.

Beslyt.

Dus leught, die zijt bereyt
Het lust tot neersticheyt,
Ick wil u leyts-vrouw zijn door sgeells in-
gheven.

Lust.

Wordt van u niet ontfeyt
Maer Broeder den Arbeydt,
Dyn welvaert schenck ick dy vooraf u le.
Sijt ghy van liefd' ghedreven, (ven:
Den tydt sulcx openbaert,
Ghy werdt in Const vermaert,
Als Goden hoogh verheven.

Deught verwint. P. C. Ketel.

Winckel-Liedt voor de Schilder-Jeugt/Op de wijze:

De lustelijcke Meys/ etc.

Verlanghend' hert.

N leer-gierige Jeught,, met my verheught,, en wrolijk werdt,
Ons mensch, ons lust, en hope,, is te coope.

Leer-gierighe Jeught.

(Hert,

Dit weten brengt my wreucht,, en doet my deugt,, verlangend'

Dies ick door liefdes nope,, daer nae loope:

Want my de gheest,, tot Const verweckt

Met lust, die elck meest,, tot leer-sucht yvrig treckt,

Door **M A N D E R S** onderrichten,, 't welck ons dwystere gesichten

Comt verlichten.

Leer-gierighe Jeught.

2. Recht als een swangher Vrouw,, in't hert lijdt rouw,, en is ontruff,

Soo sy haer lusts verwerpen,, langh moet der ven,

Ick mijn begeert aenschouw,, tot leeren nou,, gheheel belust,

Om Const door arbeydts swerven,, te beerven.

Neersticbeyt wordt,, van my ghebaert,

Die my Geest instort,, met lust en liefd' ghepaert,

Goet onderwijs by desen,, sal mijn Meesters gepresen

Mildt nu wesen.

't Verlangend Hert.

3. Ghelijck 't vermoeyde Hert,, wyt dorstigh smert,, na 't water haectt,

Een wisch die leydt op 't drooghe,, langt na 't hoogt,

Vind' ick my aengecerd,, in sin verwert,, die vierigh blaectt

Tot dit (daer ick om pooghe,,) nut vertooghe:

Een lust-hof schoon,, ons seer bequaem,

Die elck hier te noon,, zyn wy meest aenghenaem:

Dus laet ons bloemkens plucken, en wijn wyt druiven drucken,

't Sal ghelucken.

't Verlangend' Hert.

4. Comt Voort-porrende sin,, rasch leydt ons in,, de Boomgaert rijck,

Om plucken van zyn vruchten,, met genuchten.

Des Hoveniers gewin,, is dat elck min,, vry na hem strijck,

Wy hebben niet te duchten,, quaey geruchten,

Haghel noch windt, oft couden swaer,

Geen rijp die verslindt,, het bloeyfel wit te gaer,

Geen stekel wormen schadlgh, is Pallas by ons stadigh

Wys beradich.

Voort-

Voort-porrende Sin.

5. Den lust-hof fraey verciert,, bevonden wierdt,, aen elcken oore,
Met schoon figuren goedigh,, overvloedigh,
Hoop, lust, liefd' gemaniert,, elck een bestiert, staend' aen de poort,
Haer ambt d'intreders vroedich,, dienstich spoedich.
't Inzicht dat lockt,, 't genegen noydt,
Het begeeren rockt,, en 't padt met bloemkens stroeyt,
Tot oeffenings preele,, Erwarenheys gespele,
Oudt en veele.

Besluit.

6. Apelles wijt vermaert,, een Prins verclaert,, der Schilder const,
En Zeuxis, in hun leven,, hoogh verheven,
Hier hebben schat vergaert,, duysenden waerd,, oock eer en gonst,
In 't gheen van hen bedreven,, is beschreven:
Dit maect ons lust,, den arbeydt licht,
De nacht-waeck als rust,, door hoop aen const verplicht,
Tot dat Pictura schoone,, ons werde in per soone
Eens te loone.

Deught verwint. P. C. Ketel.

Landschap-Schilder-Liedt

Nae de Wijse:

Schoon lief ghy zyt prijs waert alleene.

NU TYTHONS bruydt,, AURORA schoone
Haer aensicht vroegh ontdeckt,, zijt leugh van slaep ontweckt,
Ten bed springt uyt,, maect u ghewoone
't Vroegh opstaen, geeuwt noch reekt,, u cleederen rasch aantreckt:
Dijn gang naer buyten streckt,, siet daer perfect
SOL onbevleekt,, door breken,
De wolcken hoogh,, zyn hooft uytstecken,
't Al siende oogh,, groot Hemel-teecken,
Des Weerelts licht,, dat elcks ghezicht
Hier openbaert,, 't gheen is op Aerdt.
Neemt kool en krijt,, pen, inckt, pampiere,
Om teeck'nen dat ghy siet,, oft u de lust ghebiect,
Hebt acht altijd,, op 't ooghs bestiere,
Hoe 't gheen van veers verschiet,, al tot een Centrum vliedt,
Wat ghy van beyts bespiect,, te nae sit niet,
Om welstandt die 't,, doet hinder:
Set u afstandt,, (als recht bekinder)
Wat veer van handt, ghy wordt bevinder,
W werck dat sal,, het ooghs gheval

Sijn aenghenaem, en seer bequaem.

Leer-lustigh' leught,, zijt neer gheseten
By T I T Y R in het wout,, en daer u nut aenschout,
Het gheen u deught,, can doen te weten,
De dinghen menichfout,, van veers na by ghebout,
Hoe'tveerst van'tnaest verflout,, dat ghy onthoudt
Des voorgrondts stout,, voorcomen :
Siet op't herdt loof,, der voorster boomen,
En merckt hoe doof,, van veers de bloomen
Vertoonen haer,, ghy wordt ghewaer,
Wat herdt oft soet,, men schild'ren moet.

Al'tgheen u greyt,, in P A N S warande,
Tzy bosch, tzy bergh, oft Grot,, waer't oogh op werpt het lot,
Nae conterfeyt,, maer met verstande,
Hier Stadt, Casteel, en Slot,, daer Boer-huys, hut, oft cot,
Gins weggen, brugghen, tor,, geen overschot,
Der Water-vlot,, Rivieren :
Hier beecxkens meldt,, fonteynkens cieren,
Op't grafigh veldt,, viervoete dieren
Ghy vinden sulc,, met vreughd vervult,
Gaend' in de wey,, daer elck vermey.

Boerinnekens soof,, haer Koeykens melcken,
Al singhend' overluydt,, siet Oost, West, Noordt en Suydt,
De Iaghers loos,, met honden telcken
Oock t'bosch-gins springhen uyt,, t'wildt vlien doen als hen buyt.
Wat naerder in een schuyt,, door s'Meys virtuyt,
Men hoort t'gheluydt,, der snaren,
Merckt eens hoe vry,, daer t'samen paren
Een hy en sy,, in't meerken varen,
En hoe met lust,, d'een d'ander kufft,
Slaet dit al gae,, en bootst het nae.

Keert weer naer Stadt,, ghy jonghe spruyten,
Als't lommer u begheeft,, t'welck u beschaduwte heeft,
Stelt t'huys al dat,, ghy saecht hier buyten,
T'ghcen ghy in't Boeck beschreeft,, sulcx lantschaps doen aencleest,
Met verwen die ghy wreest,, maeckt dat het leeft
(In schijn), soo sweeft,, de F A M E,
En brengt u werck,, een groote name,
Door t'goet opmerck,, bevrijdt van blame,
Liefhebbers veel,, der Conlten eel
Crijght ghy haer gheldt,, daer voor ghetelt.

Deught vermint.

P. C. Ketel.

Jaer-Liedt/

Wordt ghesonghen van ses Personagien/
Orden, Const, Tijdt, Oorbaer,
Pictura, en Reden.

Op de Wijse:

Verheught,, in deught,, ghy Rhetorijcksche Ieught.

Orden.

' Valt mijn,, een pijn,, aldus vercleyn't te zijn
By Consten leerlings veel,, als schier vergheten heel,
Voor wijn,, fenijn,, voor soet sy suer asijn
Te drincken, dunckt hen eel,, daer schade schijnt voordeel:
Soo dom,, is Ienghts ghespeel,
Welckx blom,, valt van haer steel,
Sy hiet Onachtsaemheyt,, die tijdt quist, en afleydt
Dat vleyt,, Cleyn-insicht maer
Sulck feyt,, ontfeyt,, goet oordeel, die 't misgreyt
Met my in't nieuwe Iaer, met my in't nieuwe Iaer.

Const.

Comt Ieught,, en veught,, u onder mijne deught,
Goe orden nu aenwaert,, ghy die zijt goet van aerdt,
V vreught,, geneucht,, en al dat u verheugt,
Laet zijn mijn Liefde waert,, hier voor geen moeyten spaert,
Schuw't, vliedt,, die traechcyt baert,
Sy niet,, dan scha vergaert,
Dies Onlust van u smijt,, s' is tegen u profijt,
V Tijdt,, neemt voortaeen waer,
Den strijdt,, met vlijt,, aenwaert, om dien ghy wrijdt,
Met lust in't nieuwe Iaer,, met lust in't nieuwe Iaer.

Tijdt.

Siet toe,, ick doe,, een yeghelijck te goe,
Die op my hebben acht,, met hert sin en gedacht:
Denckt hoe,, ick spoe,, als die niet werde moe,
My te ghebruycken tracht,, ick Tijdt na niemant wacht,
Die sluymt,, by dagh oft nacht,
Versuymt,, baet gheen naclagt,
't Verlies tot zijnder schandt,, van 't costelijckste pant,
In 't zandt begraven daer,
Niemandt,, weer vant,, dus oeffent u verstandt
Met my in't nieuwe Iaer, met my in't nieuwe Iaer.

Oorbaer.

Oorbaer.

De Wet,, gheset,, om weeren al dat let,
Neemt u te nutte aen,, zijt Orden onderdaen,
Te bet,, ghy met,, de Tijdt soo sonder smet
Der Consten padt sult gaen,, haer in den grondt verstaen,
Dit is,, de rechte baen,
Ghemis,, geen ydel waen,
V oorbaer en gesont,, die 't oyt te recht verstandt,
't Verbondt,, viel hem niet swaer,
Ghy condt,, goet rondt,, vermeerderen u pondt
Hier door in't nieuwe Iaer, hier door in't nieuwe Iaer.

Pictura.

Nu groeyt,, en bloeyt,, myn spraytkens vocht besproeyt
Met 's Geests natuur en douw,, weest neerstich in 't gebouw:
Lust voeyt,, cloeck roeyt,, gheen arbeydt u vermoeyt,
Ick u Priasses en vrouw, sal gheven u mijn trouw,
Dijn naem,, ick voor behouw,
De Faem,, die 't oyt vergou
Met rijckdom, gheldt, en eer,, om leven als een Heer,
't Welck veer,, moet zijn van haer,
Die teer,, in leer,, maer in ' verzuymen meer
Hier zijn in't nieuwe Iaer, hier zyn in't nieuwe Iaer.

Besluyt. Reden.

Mijn ze,, oyt me,, de Ionckheyt voordeel de,
Wilt ghy niet zijn gheboont,, my voor u Tuchtster croont:
Rust, Vre,, in ste,, van Tweedracht staen al re,
Soo ghy my Reden toont,, dat Orden by uwoont,
Met Const,, werdt ghy verschoont,
Tijds jonst,, u billijck loont,
Den Oorbaer brengt u vrucht,, Pictura baert gherucht,
Tot Tucht voeght u te gaer,
Ontvlucht,, d'onducht,, ghedreven tot leer-sucht,
Door Liefd', in't nieuwe Iaer, door Liefd' in't nieuwe Iaer.

Goe Orden, Const, en Tijdt,
Met Oorbaer, hier intrachten
V Ionckheyt tot profijt:
Wilt Reden niet verachten.

Clinck-Dicht tot de Teught.

DER goeden ghever dan ckt, ó Schilder-Teught leergierich,
Van sulck Leer-meester cloeck, ja Vader weerd bemint:
Want nutter Vader is, die 't kindt leert, dan die 't wint,
En sonder tucht opbrengt, gansch deriel, en hayr-cierigh.
Als van dijn Vader dan, aenweert zijn lessen vierigh,
Arbeydigh en nutsaem, als Mier, en Bie, ghesint:
Oock leeuwigh sterck, ghebert in deughden, als haer vrindt,
Dijn selfs, en ander nut, ghy werdt vol eeren dierigh.
Soo oock in Schilder-const, van dijn Leer-meester goet
Ontfangt ghy onderwijs: ja sulckx, dat ghy Const-vroet
Met halven arbeydt werdt: hier van looft, danckt Vermander.
Want recht gh'aenmerckt dees deugt, geen silver oft gout root
Genoech hem loonen can: en dies danckbaerheyt groot
Te meer ghy schuldig zijt hem lefdigh voor al ander.

Reyn liefde Croont.

Tot den snellen Berispe/ en Lasteraer.

SONNET.

ICK ben so niet beschroót voor *Momus* schimpig smalen,
Als ander Dichters zijn. Waerom? Ick ben geen God.
Is in mijn werck ghebreck, oft is 't te grof en bot,
Men denck' ick ben een Mensch: en Menschen connen
Ick vrees' oock *Zoilum* niet: aen my is niet te halen. (falen.
Ick ben *Homerus* niet: my hindert gheen ghespot.
Het mach my dienstich zijn, misschien den Pauw-steert sot
Van latendunckenheyt te doen vlack neder dalen.
Blindt oordeel andersins en is maer ydel windt.
Wie met verstandt berispt, doet datmen voordeel wint,
Om op een ander tijdt op alles beter letten.
Maer lof, der ghecken vreught, doet menigh zijn onwijs.
Dus acht ick spot, noch lof, dan wel goet onderwijs.
Mijn dichten hoeven dan Lof-dichten noch Sonnetten.

Een is needigh.

ER goeden ghever danckt, o Schilder-Teught leergierich,
Van sulck Leer-meester cloeck, ja Vader weerd bemint:
Want nutter Vader is, die 't kindt leert, dan die 't wint,
En sonder tucht opbrengt, gansch dertel, en hayr-cierigh.
Als van dijn Vader dan, aenveert zijn lessen vierigh,
Arbeydigh en nutsaem, als Mier, en Bie, ghesint:
Oock leeuwigh sterck, ghebert in deughden, als haer wrindt,
Dijn selfs, en ander nut, ghy werdt vol eeren dierigh.
Soo oock in Schilder-const, van dijn Leer-meester goet
Ontfangt ghy onderwijs: ja sulckx, dat ghy Const-wroet
Met halven arbeydt werdt: hier van looft, danckt Vermander.
Want recht gh'aenmerckt dees deugt, geen silver oft gont root
Genoech hem loonen can: en dies danckbaerheyt groot
Te meer ghy schuldig zijt hem lefdigh voor al ander.

Reyn liefde Croont.

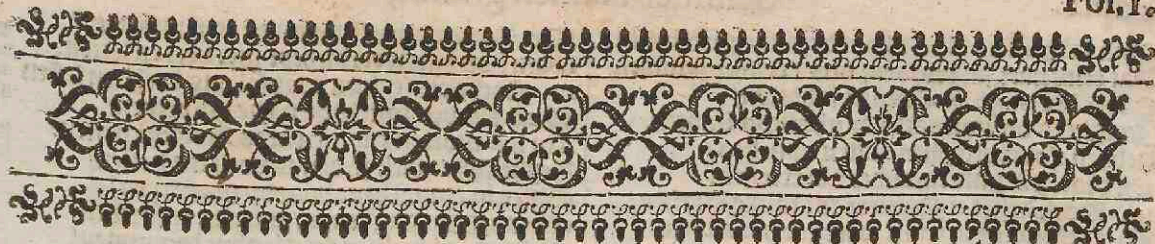
Tot den snellen Berispe/ en Lasteraer.

SONNET.

CK ben so niet beschroot voor Momus schimpig smalen,
Als ander Dichters zijn. Waerom? Ick ben geen God.
Is in mijn werck ghebreck, oft is 't te grof en bot,
Men denck' ick ben een Mensch: en Menschen connen
Ick vrees' oock *Zoilum* niet: aen my is niet te halen. (falen.)
Ick ben *Homerus* niet: my hindert gheen ghespot.
Het mach my dienstich zijn, misschien den Pauw-steert sot
Van latendunckenheyt te doen vlack neder dalen.
Blindt oordeel andersins en is maer ydel windt.
Wie met verstandt berispt, doet datmen voordel wint,
Om op een ander tijdt op alles beter letten.
Maer lof, der ghecken vreught, doet menigh zijn onwijs.
Dus acht ick spot, noch lof, dan wel goet onderwijs.
Mijn dichten hoeven dan Lof dichten noch Sonnetten.

Een is noodigh.

Den Grondt der Edel vry
Schilder-const:

Waer in haer ghestalt/ aerdt ende wesen/ de leer-lustighe Jeught in ver-
schepden Deelen in Ghim-dicht wort voor ghedraghen.

Door C. V. M.

Exhortatie, oft Vermaninghe/aen d'aencomende Schilder-jeucht.

Dat eerste Capittel.

Hebes sympten/ Genus Scholieren/
Ghy die hier en daer / in plaetse van
schypven/
Hebt becladdert/en verbult u Pam-
pieren/

*Wunders seggen lich-
teigen/ sy
willen hun
kinderen
Schilders
maken/ doch
en hun
werck oft in
hun mach-
tiet.*

Met manneken/ Scheyen/ verschepden dieren/
Dat ghy nauw ledighe plaetse en laet blyven/
Schijnend of Natuer u voort wilde dighven/
Gen Schilder te wesen/ soo dat u Gunders
Daer toe aenboeren op liff/en schouwers.
2. Wy ghemeyn oordeel wort u toeghetwesen/
Te zyn een Schilder/ twoozt is licht te spreken/
Maer Schilder/en Schilder/ siet/ tuschen desen
Lept soo hoort eenen grooten Bergh ghereken/
Dat veel de reyse moeten laeten sieken/
Wis hier niet te doen niet. Maenden oft Weken/
Maer volcomen Jaren hier toe behoeven/
Al eer dat ghy eentich gheniet sult proeven.
3. Ten waer niet goet datmen u hier aen riede/
Dees Const is self van aensoetender mijnen/
Licht aen te vatten/elcken te ghebede/
Maer elck sie toe/ dat hem niet en geschiede
Als de simpel Mugghe/ verblift in 't schijnen/
Van t'blinckende keers-licht/ t'haerder ruyfijnen
Waselijck gheneghen/ daer in te blyeghen/
Want s'ghelst hier veel haer selven bedzieghen.
4. Sijt dan gewaerschoot/want der Constien kele
Loof soetelijck nae de *Serenes* stemenen/
Aenlockend elcken beballijck ten spele/
Maer by haer te comen moeten al vele
Weghen besoecken/en waters doozswemmen/
Noch isser soo hoogh eenen bergh te clemmen/
Ghy en comter niet over bzoegh noch late/
Of ghy en hebt de Natuere te bate.

*Tuschen
Schilder en
Schilder
lijgt eenen
grooten
bergh.*

*De Schild-
der-constie
aensoerich/
maer swaer-
te leeren.*

5. Want Natuere heeft op beelderley trappen/
Eenen winckel oft doorganck/in den welcken
Sijn alle Const en Ambacht ghereetschappen/
Hier dooz alle Jonghe kinderen stappen/
Eer sy noch Moederlijcke borsten melcken/
En de milde Natuere gheeft hier elcken
Eenich bysonder instrument in handen/
Om zyn broot te winnen in 't Werelts landen.
6. Verschepden zyn haer giften en Julweelen/
Hier geefte ploeghen/ daer hamers/ daer bylen/
Hier Truffels/ daer Boecken/ ginder Pinceelen/
Maer d'onverstantighe Gunders verdeelen
Wel dickwils de natuerlijcke styllen/
En soo comet (eplae) datter somwijlen
Natuereijcke Schilders gaen achter ploeghen/
En Bouwveren haer aen Pinceelen boeghen.
7. Goet u Natuer het Pinceel niet verwerpen/
Soo mocht ghy wel in tijds keeren te rugghe/
Latend' u ydel voornemen versterben/
Sparende tijt en cost/ om niet bederben/
Wselven/ als de booz-berhaelde Mugghe/
Al te langh en smal sal u zyn de byugghe/
In 't begin uytverschepden is minder schande/
Van datmen in 't leste valt dooz de Mande.
8. Of ghy de Natuer hebt t'utwer vriendinnet
By den aert dijns geests salmen bzoegh afmeten/
Want moet schier van in de Wieghe beginnen
Slanghen verwozghen/ dat nae sal verwinnen
Nemee/che Leenwen/ en Monsters van Creten,
Oft ghehoofde Leren/ scer quaet van beten/
Caussen/ Cerberet/ wreede Centauren
Om t'hoof t' hebben becrant met groente Laure.
9. Crupden/ die by Distel oft Metel nommen/
Van niculus wassende bzoegh steken en blyten/
Oock

*Sonder
natuere can
men gheen
Schilder
worden.*

*Natuere
ghenepet
peder jeught
meest tot yet
bysonders.*

*Gunders doe
hooren vly-
tich te mer-
ken op de
ghenegheit-
heyt der
Jeught/ nae
t'ichyden
Piarous/ in
de derde
staem- spae-
van zyn Ge-
publ.*

*Bzoegh is
te merken/
of penante
een goet
Schilder sal
worden.*

Cap. 5.

Schilder-consten grondt,

Van der Ordinancy ende Inveny der Historien.

Het vijfde Capittel.

I n gheschichte ghereghelicheit vol zeden/ Of Ordinancy bestaen alle dinghen/ Soo wel Gods schepselen boven/beneden/ Als Coninckrijcken/Landen/vye Steden/ Hupsghesinnen/ en diversche oeffeninghen/ Die de vernuftighe Menschen by bzinghen/ Gock fietmen ozdeningh/ in stomme Dieren/ Als nutsame Dien en vlytighen Mieren.

Ozdeninghe in allen noo- digh word oock van den Dieren onderhouden.

Ordinancie is noods den Schilders.

Superfici- um is niet ontdeckt/ wat d'ordinancie is. Van de selve Momen/ oft bewegingen in der Ordinancie.

Wen te schikken niet de groote des vants neels of boeckes.

Datmen is een klein stuk niet te groote. Den sal maken/ oft te seer verduyden.

Erst lesse oft wel overlegghen/ te gheuen/ schildder wil.

Die niet eenen boeck en ginch versetten/ Het en waren al stricken ende netten/ Der Liefden/ om in te vanghen stoggeren/ Met een gracelijck en aerdich bestieren.

Van peber weelt ghe- halt te ghe- ben/naer den aere oft ou- derdom.

Van som- nigh weelt eerbaer en zedich wesen te gheben/ Exempelen.

N Cortez- ano lib. 3. fol. 121.

Woluen standen en actien soet en zedich.

Standen en actien naeds weelden.

Onder- scheyt der actien/nae ghemoebedt oft katen der Menschen.

Deze onder- wijfinghe reecht tot den Afkeer/ daer mach- dien vpeder lesen.

Eynde der Actitude.

8. Beschilddert eerst los sins imaginaty Met gheestighe byboeghelijcke stucken/ Om u matrice met schoone gracij (Als goed' Oratozen doen him ozacp) Heerlijck/constich/en bequaem uyt te drucken/ En op dat u te beter mach ghelicken/ Meucht ghy daer van eenighe schetsen maken/ Jae vyz soo veel/ tot dat het mach gheraken.

Mies gra- celijck uyt te beelden.

Erst ont- werpselen maken.

Van Car- tous te ma- ken.

Te berm- ben een swa- re maniere.

Wen in't tepleken der Cartoe- nen oock te gebuycken.

Van we- derghs de boeckes wel te builen.

Van een boozien te laten/alt te pas mach comen.

Wat d'achter- uyen oft Landtschap- pen niet wel gheben sijn- de/verreck ontieren.

Van oz- dineren met berseghden/ en onderus- seben wat groots te laten.

Erst lesse oft wel overlegghen/ te gheuen/ schildder wil.

Hier een hoopken liggghen wazastelen chuchtich/ En daer oock een hoopken verslagghen suctich/ Dus met hoopkens r'ordineren verhal' ick/ Als ick heb ghesien/niet te staene qualijck.

Exempel van Ord- nancie.

M. Agnos- lam sijn oog- deel/ heeft meer ghelet op de Weel- den als oz- dinancie.

Wetters- dienen den gheueben ten besten.

Tis goet als ordinancie en heelds welstant hebben/en maectir schoon ghar- moue.

Proz de berseghden- heit is ghar- ture schouen.

Van beel- bersegh- denheit der Weelden int ozdinere.

Berseghden- berkingen der beelden/ int ozdinere.

Van Fon- dermenghen gheleede/er- ontleede.

Cap. 9.

Schilder-consten grondt,

33. In eenen hoeck aen een water den blonden Apollo sachmen daer oock sitten leuten

Op een wilbt olifstock/als ten dien stonden Over t'kudde van Admetus bevonden Een Herder te wesen/en heeft ghescheyen

Ernstich raensien in den veldt daer hement Twee sterke Stieren/die malcander groetten Metten hoozen/en soztselck ontmoetten.

34. Niet siend' hoe Mercurius den subtylen (ken hebbend' een Septen huyl/dat hem boechde/ Onder t'rincke schouder nae Herders stelen)

35. Ken eenen grooten steen/noch meer beneden/ Sat Mercurius met wanghen verheben/ Spelend' op een kuyppijp/met loofse zeden

36. Ken d'ander stude was in laep ghelegghen Gen Herder midden zhyter Septen onder

37. Hier by was oock Paris, en had begaunt In een Olmeboom schozff Enone schryffen

38. Maer t'gheent roverlegghen en te aenstene Stontd' seer vernustich, beballtjck, pdoone/

39. Nu hy Venus dan schoonder/nae t'behoozen/ Heest hy/daer dese twee stonden van boozen/

40. Veel meer fraepicheyt diversech van condiep Stontd' daer gheschildert/nae Poeten dichtten/

Van veel Ceremony/in die ghestichten: Maer dit zyn Exempelen/die ons lichtent

61. Wie verweckt sal mi den gheest niet ontde- (ken) In Ordinancy volghende die sprozen

62. Dus machmen eensam hystoyn vermeerren/ Als ons hier voorbeeldt sulck schryft des Poeten/

63. Oock weeten wel/dat op s'weerelts toont- (neele) Alle soozten van personagen spelen/

64. Dit meen ick / dat van wonder veel coleurent Ghestalten/en wesens zyn al de gesten/

65. Men can oock noch vermeerderen eensame Hystoien/op diverse manieren/

66. r'Geloof mocht Isaac gebonden in dwangen Houden by der rouw/Abraham uptrecken

67. Exempel hier oock de boodtschap Succarp/ Vermeerderet met Engheleken en Propheten/

68. End' Dooz appel uptghebeeldt/ hum upt den monde.

de schoone van al sonde wesen/ gelyc men Agame non beder de den doerthe oozvelder.

Sanna sarus was ee pels Galle man/en wille dus van te schilderen te schijde/ hie men doerthe lye mach by boegen.

Naech die mit een hystoien mach bere meerdere ty gresel of an d' hystoien van Abraham offerhande

Exempel hooch Succarp een pels beeldt van elden in zyn volghet.

Merckt hier Exem- pa van vers mure om stie- bierc oft plaers upt te beelden.

68. End' in tepcken dat sy met Son en Mane Beclerd' was/noch dooz Rossen ghemaecht/

69. Nealces, een van de oude vermaerde/ Was in der Inbentp constich ervaren/

70. Maer was hem onmoghelijck/om dieswille Dat het Rijn en het Zee-water gheleken/

71. Op dat peggelijck lichtelijck gheriede/ Hoe dat dit Drogloghs ontmoeten toeginge

72. T'p Water/Zee/ Mayz/ Ravier/oft Fontey- (ne) Sy hebben al booztys by den Nutticken

73. T'p oft hy dooz Griecken/Italianen/ Ost Egyptenaers handen is bedeghen/

74. Ghelijck Herodians heeft beschreven/ Is t'opperst' al naecht/en om upt te beelden

75. Beschryvende van de Beelden der Goden/ Gaet hy van dees kinderen oock bevlyten/

68. End' Dat hy comt ober Egypten ghebloden/

76. T'ghechiet eens des Jaers ten sekeren tyde/ Maer als t'gheral vier Cubiten is minder/

77. Langs t'rechter aren laet hy needer sincken Den overbloedigen vucht-rijcken hoozen/

78. Komtom is gemaecht/ut den boozt der basen/ Diversech ghewas/als daer in de marassen/

79. Dan oock Indy ratten/ Iben/en Scincen/ Daerenboven die cleyn mismaecte dwerghen/

80. In't seshendertichste Boeck gaet ontknopen Plinius, hoe d'Egyptenaren vonden

81. Oock neffens dit Beelt sachmen so hantieret Seshien kinderen by gesten van vrentchen/

82. Het Tiber beeldt is in't vooznoemd' hof bin- De Stadt der Dictoziael Academent

83. Dert' Ter rechter handt den vucht-hoozen gheladen.

Sphinx waert met ghemaecte sonder Wa- get-bieghen len/enbe is anbre wort ende Gals kefert. Plin. lib. 9. cap. 9. ende lib. 18. cap. 28.

Procl. lib. 4. Plin. lib. 8. 25.

Cerius.

Dit is nu her scoons der hystoien te wesen/ vromis van Paris.

Merckt hier een aerdighe ver- ringhe upt lieben van Timanthes na geboort/ om d' aen- schouwer te doen bedere/ dat we- nue somen/ an booz mocht sien

Cap. 6.

Schilder-consten grondt,

83. Verbult met Cooren/ Druyde/ ende Fruyte/ In d'ander handt eenen roeper ghenepen/ Bewijfende/ datmen langs de conduyten Zyus waters/ met groote Schepen en Schuyten Dan Coome ter Zee mach varen en schepen/ Ober en weder/ ghelijck staet begrepen In zijnen Wasis/ tot meerder verclaren/ Daer Schepen ghemaecht op en neder varen.

Plin. lib. 34. cap. 8.

Plin. lib. 4. cap. 8.

Transfor. lib. 14.

Ghelijck Parasius dede booz henen/ Die heeft gheschildert met gheleerde handen t' Athenische Weerdt/ daer sulcke verstanten Dan cloecker uytbeeldinghen in verschenen/ Datmen daer in sach van die van Athenen/ Manieren/ Condicien alder weghen/ Hun zeden/ aerdt/ en gewoonelijck pleggen.

Petr. Mell. lib. 2. cap. 16.

Antiochus en zijn stiefmoeder Stratonica.

8. Oock tusschen geliebers der Liefde grootheid Can haer swaerlijc beynsen/ maer lichte woegen/ Booz pynelijcke schaemt/ en s' herten blootheyt/ Derwende t'aenschijn met een woose rootheyt/ En hier van willen wy Grentpel boegghens/ (Tot bevestingh/ en om t'propoost vernoeghen) Dan Antiochus/ welcken heymelijcke Beminde zyn/ Stiefmoeder Stratonijcke.

(Als ghy weet) alleent nacy houden in staten/ Ghy die hem Dader zyt/ vol caritaten/ Al liefd' hy Stratonica/ tis te dencken/ (Spzack d'ander) ghy en sout se hem niet scherckē.

Webeeldinghe der Affecten / passien / begeerlijckheden / en lijdens der Menschen.

Het sefte Capittel.

Gheeft Mensch soo stantvastich/ die mach verwinnen Soo gantschlijck zyn ghenoecht en swack. Of d'affecten en passien van binnen En beroeren hem wel zyn hert en sinnen/ Dat d'uytwendighe leden mede pleggen/ En laten dooz een merkelijck beweghen/ Soo in gheest alder/ ghebaenten/ oft wercken/ Bewijfelijcke sittepcken mercken.

Niemand die van passien/affecten oft menscheijck swack zegenet.

Wat sinen schen affecten oft passien zyn.

Aristides den eersten uythoelert der Affecten.

Met wat leden de aenschijn d'affecten uyt te beelden zyn.

Thien oft wat meer van d'overschen ghesichte/ Als een boozhoofd/ twee ooghen/ en daer boven/ Twee wijnzouwen/ en daer onder verschoben/ Twee wanghen/ oock tusschen neus ende kinne/ Een twee-lypde mondt/ met datter is inne.

Natuurlijck wijst d'affecten.

Historicon zyn gessen/ gelijck die de Comedie spelers gheschuycken.

Van d'affecten der liefden uyt te beelden.

Wistichere dan Crastus den moedich.

8. Oock

Wan d'el liefe van Seleucus tot zynen Soone.

En spzack woort/waer liefe waer ooghe/ want d'ooghe zent boden in d' herten.

En d'afel is een kin.

Van d'afel d'elijcke affecten uyt te beelden.

Wilt Laken van Antwerpen wel mocht wintem
Den prijs en int men Dakers van Earnefe,
Zooft op een gallerij sach ick dese.
29. In't selve Dakers oock de Flora staende/
Haer beeldich Laken en is by niet leelich:

Deen en weer met den windt/en hoe daer swaepen
De lichte Bacchanten met toortzen veplich/
Kenntend' op en af den heruelen stplich/
En Diemens Maeghten ter sacht in't wilde/

Exempel
Europa/ban
Oubius de
schelen.

Exempel
Lakens en
Danaisten.

Dan het Sozteren/en by een schicken der Verwen.

Het elfde Capittel.

Ghy der natuer oorspronckelicheit oft scholier/
W begeerich' ooz en wilt hier oock leenen/
Zick sal u verhalen/op wat manieren
Ghy bequaemlijk u verwen sult schackeren/

Maer verschepden van t'groen opt groe doch
wel afstekend' is tot schoonheits beiepbé/
T'p root/blaen/purper/ oft bleec als dá melcke/
Siet oock Woom-looven en aert-crupden/welcke

Het sozteren
oft bevelen
der verwen/
aen alle ghes-
schapen d'ing-
gen te meere-
ken.

Exempel
den daghe-
raet/en den
gheheeren/
en
besonden/
en
bemaenden
blaenwens-
mel.

Wat ber-
we malcand-
der liebet.

Naturele
wijst het soz-
teren der ver-
wen.

Blacnis en purper malcander oock wel groeten/
Maer root staet niet al te wel by carnary/
Want lieber heeft het naeckte conberfarp/
Met groe/blaen/oft purper/alt can ontmoeten/

Mij hengt dat een deel jonge Schilders wooyt
Op Welvideer/Raphel da Rexzo dede
Deel lichte graetkens zyn volck aen/in stede
Van schoone verfkens/die andere sochten:

Staphel be-
hegeere
pel/van beel-
graetkens
te maken.

Wat affre-
ken leeren.

Zick begeere
'swaer beel-
men werck-
ende.

Dan wel Schilderen/oft Colozeren.

Het twaelfde Capittel.

Adien het teyckenet by den Lichame
Te ghelicken is/in manier van spreken/
Met zyn verschepden leden ten betame/
Soo en sal t'schilderen niet onbequame

In him Ide' is gheschildert te booren.
En ballender aen fraxz/sonder veel quellen/
Met pinceel en verlv/en sinmen bymoedich/
En dus schilderende dees werck ghesellen/

Werbetere-
met herdoote
verwen.

Wat eersel-
schier soude-
teyckenen/
schilderen/
wil hem niet
peder niet
schicken.

Elcke beel-
de van eers-
te by plaats

Laet u in 't ghebyuck neffens umbye woorden/
Aspaten/ Ceilichy eerden/ en terreerden. (ven
39. Het lamp-swaer in diepsefs mencheby wel ver.

Oker/ als voorszeydt is/ 't is meer gheraden/
Dan zyn Carnatp te gaen overladen
Mer dees swaer verwe/ versterdich in 't hooget/

Lamp-swaer doet be ster-
ben/ exempel
de rafel van
Raphael te
Soomen/ tot
P. Pieter
Montoy.

Meny/
spaan-groen
en Spymen-
ten te imbe.

Bleeschichy
coloreren.

Smalt en
willeen ruyt
schonen was-
sen/ om m-
der berf-
ben.

Mafticot in
carnate te
upben.

Dan der Verwen oorsprong/ natuere/ cracht en werkinghe.

Het derthiende Capittel.

1. 't begin/ als alle gheschayen dinghen
Dan hinnen Scheyper/ alderhoogst geprefet
Begin/ gedaent/ en het wesen ont finghen/

Dan sulck een lijf/ daer sy gheslyt is vinnen/
Jaban des Lichts substantp/ want de naerheyt
Der Dypsternisse beneemt met zyn swaerheyt

Alles heeft
zyn verwe
van Gods.

Dagh-licht
is bequaem
de Verwen
sander schey-
den.

Verwen zyn
met des we-
salts scheyfel
te voorszeyde
gheromnu.

Geen fiesse
lijcke dinge
en yn on-
wisch.

Verwe heb-
de oorsprong
upt den Ele-
menten.

Woort der
Verwe is/
werck.

Verwe heeft
onderschepe
der dinghen.

Verwe verhout/ en verschickt de personen/
Verwe doet verleelijken of verschoonen/
Verwe doet verzoeden en versolijfen/

Menich stont helt den hals heeft moeten buygē/
Daer ryt der verwen cracht is te berupghen.
17. Scipio, en den grooten Alexander.

Scipio en
Alexander
meer gepre-
sen/ hun ghes-
moeden te
hebben ver-
wonen/ dan
van wessen
hun krecht
wroeten.

Jacobus de
der Christe
const.

Desen Berta
so was beere-
ghen Jaer in
West-Indi-
en/ zyn boer-
heb ick over-
gheset.

West-Indi-
anen wisten
van gheen
scheyden.

Atabaliba-
meende/ dat
de Boerke-
nisten spre-
ken.

Met cooz-
den van
boomwal bā
versheyden
berwe/ vol-
knoop/ ant-
hieldē sy hun
Kinales/ of-
faertichsels-
gheshiede-
nissen.

Verwe
heeft over al-
cracht en
werkinghe.

By de Ja-
ben is wist-
tecken van
boesheyt/
'swaer/ bā-
byrcht.

Cracht en
werkinghe
der Verwen.

Exempel bā
Jacobs ghes-
werck.

Exempel aē
seunge vierē.

Exempel
bā den Jhe-
sus.

Exempel
bā de bloe-
den.

Men bent
wrouwen.

Hier is 't schijven in verwe cracht beloken:
Maer Euphranos Boeck heeft ons hier ontbroek/
Welck tijds onghetadicheyt heeft verberent:

Euphranos
ren aertich
Schilder
schreef van
den Werwe.

Van de
schoonheyt
der gheestel-
ken.

Bedieninghen der Werwen/ watter mede be-
teyckent can worden.

Het veerthiende Capittel.

Wat dat de Sonne sulcke cracht doet blijckē/
Wat Maer/ Sterren/en all' aertse lichte
Moete haer uytnemende claerheyt wijckē/
En dat haer stralen de Gonde gheylcken/

Wat het
Gout.
Want ober-
teyckent licht
der Sonne.
De Sonne
den Gonde
gheleken.
't Gout ont-
der 't gheel
gherekent.

Doort 't Gout
oft om 't Gout
veel quaets
gheschiedt.
Oz naeck
't onnatich
begheeren.
Salures/
en Chusa-
we.
Waer uyt
de fabel van
't gulden
vlied' is ont-
staen.
Van de gul-
den vlied-
reppē
hebben ghe-
schreven
Pytheus/
Dalerius
Placrus/en
Apollonius.
Van waer
't Gout den
aem soude
hebben.

Den uytnemenden schoon/ louter en pueren/
Ghenuechlijcken Hemel/boben natueren.
26. Van louter Goud/en doozschijnende glazen/
Sardis en Jaspis steenen onghemeyne/

Van de
schoonheyt
des nieuwen
Jerusalem

Hier wort
ten lesten de
Werwe ten
Hemel ghes-
doert.

Eynde van der Verwen oorsprong, natueren, &c.

Wien de helder Sonne/niet om verclaren/
Doch wort gheleken: en met gulden huyzen
Woort Phobus ghenaeint // ja altermaal guldrich:
De nutbaerheyt des Gouts is menichvuldich/

't Gout is
niet/ doch
wort dooz-
't mensche-
ghemeyne
begheeren
mischuyckte.
Waer ont-
't Gout in
grooter
weerden is.
't Gout
waer toe
huyckel.
't Gout wort
in weeswert
eeft ghes-
huyckel dooz
Aralius.
Te Salus
lonies was
eest gebo-
den het hoo-
duren met
Gout.
Iofua. 7.

3. Reg. 6.
22. en 30.
Wouderliche-
ke schoone
huyt des
Campels
Salomonius.
Wat 't Gout
in de Schijf
beduyt.
Pla. 45. 14.
Ge. 24. 22.

Apo. 3. 18.

Maronius
gulden rancē
wil wijfheyt
beteyckent.

Dit

19. Den gulden Pijl-koker met ander stucken:
Oft die wilde maken Cresus den pzaaten/
Daer hy Solon trotseijck woud uytzucken
Oubervloedicheyt van al yun ghelucken/

In wapen-
nen der Ede-
len / bewijst
't Gout 't ghe-
dooch/ en
groetmoed-
icheyt.
't Gout by
blauw/ be-
teyckent.
't Gout by
rooy/ be-
teyckent.
't Gout by
groen/ be-
teyckent.
't Gout by
violet/ be-
teyckent.
't Gout by
swart/ be-
teyckent.
't Gout by
wilt/ be-
teyckent.
't Gout by
goud/ be-
teyckent.
't Gout by
silber/ be-
teyckent.
't Gout by
rooy/ be-
teyckent.
't Gout by
wilt/ be-
teyckent.
't Gout by
goud/ be-
teyckent.
't Gout by
silber/ be-
teyckent.

Met der
Gout ghe-
hoogde din-
gen op blau-
ne dach/wat-
ten vuyt.

Watmē uyt-
wenich een
constighe
Schilderhe-
met te rof-
te ligh can ver-
claren.

Van het sil-
ber/ daer het
wit onder is.
begreps/wat-
het betey-
kent.
Exod. 36.
Exod. 38.

Cantic. 5.
Marc. 9.
Acto. 10.

Beteycke-
ningen der
werwen in
blasonen.

Selke opder-
mit blason-
neren van
Wapenen/
oft Schilden
der Edele.
Te sevens-
colouren ges-
leken by de
schenplanc-
ten / die niet-
oor elck met
sulcke verwe-
te cleeden-
heeft.

Met.

Gock by de
daghen der
weken.
De seben-
hoof-veuch-
den by de
berwen ghe-
teken.

Mer dees Berwen/al de dagen der weken/
Gock de seben Veuchden/sonder ontbreken/
r' Gheloope by t' Goudt/Hope goedertierich
By t' Silber/by t' Koodde de Liefde vuerich.
27. *Iustitia* by Blaewu Hemelsch vercozen/
By t' Groene Sterckhept/om voherden static/
De Wyshpeyd by Swart/zedich in t' o'bozen/
Twee berwen/die den naem hebben verlozen/
Vermeugt in een/t' Violet incarnatic/
Ghelijck Ghetemperthept in t' wesen matich:
Gock by dees Berwen ghelijckmen de seben
Onderdommen van dit menschlijcke leven.

De seben
Onderdom-
men van
t' menschen
leven by de
berwen ghe-
teken.

28. Een tint tot seben Jaer oudt naer het varen /
Is t' Silber oft wit onnoosel en vertich/
t' Blaen tot vyftien Jaer de Feucht onervaren/
t' Goudt-geel den Jongeling tot twintich Jaren/
En t' Groen de Jongman tot den Jaren vertich/
t' Koot tot vyftich jaer/noch es Ma' cloeckhertich/
Purper is tot t' seventich Jaer den ouden/
t' Swart in den rouw' is booz de doot gehouden.
29. Vier aerden oft Mensch complexien blijcken
Gock vier berwen ghelijck/eerst den Sangrijnen
Dol bloets by t' Koot/by t' Blaen den Colerijcken
Cosfelen/en by t' Wit den Flegmatijcken
Flumich en stoterich t' allen termijnen/
By t' Swart de swaermodighe d'oes in t' schijnen:
Gock is/soo men d' Elementen begheerde/

Hier vermen
by den vier
Mensch-
aerden/en
hier hoofs-
stoffen der
geleken.

t' Koodt t' byer/t' Blaewu locht/t' Wit water/en
t' Swart d'eerde. (rijden/

30. T' Groen bediet den Leuten in t' Jaers byer
t' Koot de somer/mits t' sonneschijns heet brande/
En t' Blaen den herfst/met zyn druppen be sijden/
t' Swart is den Winter/d'oes/ sonder verbliden:
Dus wiffen de Werken aen veel verstanden/
Van de welck' ick mi/mijn bekrosen handen
Ghewasschen hebbende/wil hier w'rt s'hepden/
Om de Feught tot t' Leven der Schilders leyden.
31. Ick hadde moghen/hadt willen ghelucken/
Mer deelen boozt b'rengghen/oft langher maken:
Doch Metfelic/met d'aenleebende stucken/
Was maet/en vercozen/zijn al dooz't drucken
Seer claar in t' licht ghebracht in onser spraken:
Gock eyghen belangh/en huysche noot saken
Namen ny de Ven/en comen ny stoozen/
Anders had ick wel buysent dinghen boozet.
32. Laet u dus veel/o' schilderijge Feughten/
Aenghenaem wesen/en dienen ten besten:
Om den scherpen ingang/ den weg der Veuchde
Ver acht niet/want hier/by eyndicht in v'reuchde/
Dooz' soet ghenuten des booz' hoeds ten lesten:
Soo ghy in des Schilders Levens/en Gesten/
Exemplen vinden sult/en (soo wy meenen)
Lesende leeren schilderen met eeren.

Hier wiffen
wen by de
vier ryden
des Jaers
geleken.

De wiffen
de woeken
van hier/
van hier/
Geometrie
prospectif/
en met seer
Hans Wloof/
en ander.

Eynde des Schilder-consten Gronds.

De Tafel des Schilder-consten Gronds.

Het ghetal wijst aen de folien : a/ de eerste
pagie : en b/ de tweede.

A / B / Boeck/waer de schilder-jengt noodich/ fol. 4. a.	Antijcke schoon Weerden te Venetien en Room/ 16. b.
Wchter-upten niet wel ghedaen/ontreeren/ fol. 7. a.	Antijcke Woukens met vliegghende goet laken/ 18. b.
Nicht hebben op' t' leven in t' carnatie colozeren/ 20. a.	Wpelles dede wonder met vier berwen/ 14. b.
Nelbert Diner Laken tot Exempel/ 17. b.	Wpelles begheerde der Besten oordeel/ 16. b.
Men den blocmen leeren sozteren de berwen/ 18. b.	Wristides deerte die affecten Schilderde/ 9. b.
Men een quade maniere niet te zyn ghebonden/ 20. a.	Wtseringen van boben halen/ 4. b.
Wenp'zinghe tot de Schilder-const/ 2. b.	Wtataliba meente/dat de Boecken moest spreken/ 21. a.
Werdighe actien in dansen/springhen/en anders/ 6. a.	Wuroza wat se is/ 12. a.
Werdighe berfeninghe w'rt'leben Tunantes/ gheboost dooz' Samasamu/ 8. b.	
Werdit der Italianen/ 3. a.	
Werten en beemen moeten ongelycke actie doen/ten waer noodich om eenich werck/ 6. a.	
Wfcomende van Itahen/in ander Landen soecken gelt te winnen/om thups welcom te wesen/ 3. b.	
Wfferden wat het zyn/ 9. b.	
Wffecten hoe w'rt te beelden/ 9. b.	
Wffect der Liefden hoe w'rt ghebeeld/ 9. b.	
Wffecten wel upbeelden/Hiele der Consten/ 11. b.	
Wffecten by den grooten Meesters meer upghebeelt als sp weten/ 12. a.	
Wbegraef toberbleedich in kreucken/ 17. b.	
Wberlep licht en byer moeten zyn berwe gheben/ 13. a.	
Wl goet/wat wel staet. 16. b.	
Wlle gheschapien dinghen leeren de berwen sozteren/ 18. b.	
Wlles graelijck upbeelden. 7. a.	
Wlles heeft zyn berwe van Gode. 20. b.	
Wlhtis quaet weder maken de Schilders/nae sommiger seggghen/ 14. b.	
Wmales der Indianen hoe in gedaente honden/ 1. a.	
	B / Cecken hoe te maken/ fol. 15. a.
	Beelden veel hoofden langh by Agnolo/om welstant/ fol. 5. a.
	Beeldt planten hoe/ 5. b.
	Beelt hoe het hem sal roeren/ 5. b.
	Beelt gestalt te gehen na zynen aert oft onderdom/ 6. b.
	Beelt zedich en eerbaer van wesen/ 6. b.
	Beeldt en ordinantie goet/maect schoon Harmonie/ 7. a.
	Beelden in den Lijsten te laeten berlesen/niet goet/ghes schreben na mijn goede meeninghe/ 7. b.
	Beelden hoogh en leegh te beedeelen/ 7. b.
	Beelden hoogh en leegh na hummen staet/ 7. b.
	Beelt de bolcke pet jammers in d'histozie toornende/ 7. b.
	Beelden in den wolcken. 12. b.
	Begim by goet Meester gheraden/ 4. a.
	Beleefthept moest onder den Schilders plaetse hebbe/ 2. a.
	Beleefthept beinmach vele/ 2. a.
	Beleest/be'shepden/en schuberachtich/moest een dinghen wessen/ 2. a.
	Beleesthepts Exempel aen Wpelles/ 2. a.
	Berghen en Steden o'berschaduwten/ 14. b.
	Berghen en dalen met berwe tonbershepden/ Bladen/ 15. a.

De Tafel des Schilder-consten grondts.

Bladen/hayz/en laken/ is een geesticheyt te maken/	15. b.	Exempel van een May-beeldt van Koffo/	8. b.
Bloemen wijfen r'foteren der verwen/	18. b.	Exempel van vernuft/ om het uyt te beelden/	9. a.
Boer- hupfen en gutten/	15. a.	Exempelen van Stratonica/	10. a.
Boomen en doncker Boffchen te maken/	15. b.	Exempel van Timanthes en zijn Iphigenia/	11. a.
Boomen wel aen te leggen/	15. b.	Exempel van een oude Schilderje/ in wijnen tijdt op	
Boomstammen en tacken/	15. b.	't Capitolium/	11. a.
Boom- toppen niet rondt af te scheyden/	15. b.	Exempel van een Kinderdoedinge van denouden Bue-	
Bootskens mit Landtschap/	15. b.	ghel/	11. b.
Bzandt te schilderen/ const/	13. a.	Exempel van toozen en d'zoeffte uytgheleedt/ om den	
C.		Schilders te verwecken/	11. b.
Constighe hooghsels te m'pden/	20. a.	Exempel van den Saird van Lucas hā Leyden/ om uyt-	
Cartons te maken/	7. a.	smuticheyt uyt te beelden/	11. b.
Cartons wofsen ghehooght zyn/	7. a.	Exempel hā Gattro/ verschicktcheyt uyt te beelde/	11. b.
Cartoen is bodderlijck/	19. b.	Exempel uyt Plinio/	11. b.
Cleederen berwe elke nae persoons aert oft tijt/	17. b.	Exempel van 'doots ync/ angst en sozge/ uytghebeelt	
Cleedingen nae den staet der persoonen/	17. b.	door Christidem/	11. b.
Cleen Beelden by groore Boomen goet/	15. b.	Exempel van eenen bycrblaser/	13. a.
Cleemmoedicheyt uyt te beelden/	11. b.	Exempel van een Bzupt te bedde ghelept/	13. a.
Clippen him eyghen berwe te gheben/	15. a.	Exempel uyt Ariosto/ van Frogier en Micina/	13. a.
Colonne tot Exempel van hooghen en ronden/	20. a.	Exempel van eenen nacht van Raphael/	13. a.
Confusie der plopen te m'pden/	17. b.	Exempel van Bassaens nachten/	13. b.
Conguet was fraey van branden en lichten/	13. b.	Exempelen hā eenige nacht- stucken van Congiet/	13. b.
Conguet ghebruyckte goet- dopen/ om keersien te doen		Exempel van Platons speloncke/	13. b.
gloepen/	13. b.	Exempel van Venus Bacchus/ en Ceres/ gedaet door	
Consten teghendeel te m'pden/	1. b.	Goltzium/	13. b.
Constighe Schilderje can men nptwendich niet te coste/	22. a.	Exempel van eenen Kencken van laughe Pier/	14. a.
lyck bereieren/	22. a.	Exempelen van Sonneschynen/	14. a.
Copiose en eenfaem Histozien/	7. b.	Exempelē der Italiaesche lantschappē/ oec in print/	15. a.
Copons hoe ghemaccht/ en waer toe goet/	4. b.	Exempel de printen van Bzueghel/	15. a.
Cyten uytbeelden hoe/	10. b.	Exempel van 't Landtschap Ludg/ met schoon herkeren/	13. a. b.
Cynswijse actie/	5. b.	Exempelen van den aerdt der Beerden/	15. a.
Cubitus der Antycken hoe langh/	5. a.	Exempel van een die Beerde- schymn maecte/	16. b.
D.		Exempel van Beerde- schymn te Room/	16. b.
Demou censlich in affecten/	11. a.	Exempelen van schoon Antycke Beerden/ tot Dinctien/	
Debote Beelden der Histozien nptwendich/ en voor		en Room/	16. b.
aen te maken/	8. a.	Exempel van honde- schymn/	16. b.
Die in een fraey is/ ist dickwils in allen/	12. a.	Exempel van Bassano in Beesten/	17. a.
Dieren wel standich te maken/ is een goet deel/	15. a.	Exempel hā Bassano/ van zyn betcoztende beesten/	17. a.
Dieren moest na 't kleb/ en aerlich gehandelt wesen/	17. a.	Exempel der Beesten van Jaltias/	17. a.
Dochter moer thien Jaer jonghet zyn/ als den Gheselle/	3. a.	Exempel den Striet te Room/	17. a.
in Echt/	3. a.	Exempel van de Deerse van Jlyzon/	17. a.
Donckerhet beleeint 'tonderscheyt der verwen/	20. a.	Exempel hā Durerer lakt/ en Jhabuse doerckens/	17. b.
Doozsen in d' Histozie hzenghen/	7. a.	Exempel van Lucas van Leyden laken/	17. b.
Doude bilden Beerden/ om leeren/	16. b.	Exempel van noch Italiaensche Laken- makers/	18. a.
Dzaghende Beelde/	6. a.	Exempel van 't Laken van Floza/	18. b.
Dzoeffte/ Doot/ en Diecke/ behoouwen den ingang der		Exempel van Europa diegherde Laken/	18. b.
Hellen/	11. a.	Exempel van verwen sozieren/ den dageraet/ en gester-	
Dzonckenschaps quade bruchten/	1. b.	den Hemel/	18. b.
Dzonckenschap maectmen m'pden/	1. b.	Exempel van Bzuegel / onder beel grauw pet schoons te	
Dubbel boozhoofdich mispzenen/	10. b.	hzenghen/	19. a.
Dwaesheit van die booz quact willen vermaert worden	2. a.	Exempel van Raphael da Rizzo/ van grauw Lakens	
E.		te maken/	19. a.
En eenich verschietende in sien in het lantschap/	17. a.	Exempel Durerer werck oft tafel te Francooxt/	19. b.
Eensaem Histozie en conu/ niet p'yselijck/	7. b.	Exempelen van ten eersten niet op doen / Joannes van	
Eensaem Histozien vermeerderen hoe/	8. b.	Euch/ Lucas/ en Bzueghel/	19. b.
Eerst lesen en oberleggen datmē Schilderen wil/	6. b.	Exempel/ Titziani dinghen stonden eerst wel van hō/ en	
Elcke berwe op haer plaats aenlegghen/	19. a. b.	van verre/	19. b.
Elck Beeldt te r'foteren/ nae dat her geacht is deel inde		Exempel om leerē hoogē en diepē aē een Colonne/	20. a.
Licht te gaen/	20. a.	Exempel van Jacobs ghepleckte Wee/	21. a.
Euphranoz schreef van den herwen/	21. b.	Exempel aen dieren/ van 'twercken der verwen/	21. a.
Exempelen van Paris en Mecon/	3. a.	Exempel van den Phemx/	21. a.
Exempel van eenen toperen hert/	6. a.	Exempel aen Bloemen/	21. a.
Exempel van een vernuept beeldt/	6. a.	Exempel aen Bzouwen/	21. a.
Exempel van goede Ordineerdors/	7. a.	Eyghenschap der Beerden/	16. a.
Exempel van eenfaem Histozien/ gheteken by Comedien		Ep- ondt en cnyps noodich te verstaen.	4. a.
en Galmalien/	7. b.	F.	
Exempel van coptiens en hzeint t'ozdineeren/ uyt den		Fabel uyt Ariosto/ van denouden man/ den tijt/	2. b.
Boet Samafaco/	8. a.	Fauten des mede- songers beleefelijck toonen/	2. b.
Exempel van byboegen oft vermeerdede aen Abzahams		felheit en graenschap uyt te beelden/	11. b.
offerhande/	8. b.	Floza te Room goet van laken/	18. b.
Exempel der hoodtschap Succarg/	8. b.		18. b.

De Tafel des Schilder-consten grondts.

Fluweelen en spien/ hoemen die maken sal/	18. a.
Presco hier te lande onghedruyckt/ waerom/	19. b.
Presco moet op/ en niet steen/ galck wesen/	19. b.
G	
Nende actie/ en staende postuers/	6. a.
Ghebeelde Laken en Damaften te maken/	18. b.
Geel de voornaemste verwe/	22. a.
Geen slydighde verwen by een/ staet wel/	18. b.
Geen slydighde dinghen onberwlych/	20. b.
Geestlijcker beelden hoefe niet veel draeyen/	5. b.
Gheltickens van Schilderpe/ en een bloemvelt/	7. b.
Ghemeyn ooghe wil behoeght wesen/	20. a.
Geploeghe en ongeploeghe verben te schilderen/	15. a.
Ghesalt en schoonheyt des Beedts/	16. a.
Ghemeyn goet doorbreynghen/ gheen cost/	2. b.
Gladder en gestreider zijn de sy/ oft vranwelijcke dieren/ als de manlijcke/	16. b. 17. a.
Glaffen is behulplich/	18. a.
Godt danckbaer zijn van zijn gaben/	3. a.
Godt can zijn gaben ons benemen/	3. a.
Goet Gouwelijck lof/	3. a.
Soudts lof/	21. b.
Soudt wijft het gheel aen/	21. b.
Soudt van waer het zinnen naem heeft/	21. b.
Soudt woerd misschuyck/	22. a.
Soudt waerom in grooter weerden/	21. b.
Soudt waer toe ghebruyck/	21. b.
Soudt doer wien eerst ingewezen/	21. b.
Soudt wat het in de Schuyt beduyt/	21. b.
Soudt wat het alleen/ en by ander verwen int blasonne- ren beduyt/	22. a.
Sout om mede chiereren/ by eenige niet toegelaten/	22. a.
Soudt op eenighe dinghen black ghehooght/ ballen te huyt/	22. a.
Gracelijckheyt waer te nemen/	6. a.
Grof laken boden/ en onder sijn/	17. b.
Grouden mosten aen malkander hanghen/	15. a.
Grouden aen malkander hanghende/ voer 't Lantschap beschieten/	13. a.
Grouden niet te hardt teghen malkander te stooten/	15. a.
Groote s'Beesters eenfacin int' ordineren/ gheslijcken Winnen/ die cozt spreken/	7. b.
Groote huyfen op boozgronden en schicken niet/	15. a.
Groten vlyt en prijs om Beerden te maken/	16. b.
Groote blacke lappen zyde/ en lakens/ somtijts welstau- dich/ en Marcks cappen/	18. a.
Gulden Wiles/ Fabel waer wylt ontstaen/	21. b.
Gulden rancke Maronis/	21. b.
H	
Harde boozgronden int' Lantschap/	14. b.
Harde daken van vermillien oft meng niet te ma- ken/	15. a.
Haspelinge oft haspelen in d' Historie ontraden / op dat Beelden malkander niet beletten/	8. a.
Heele beelden in d' Historie te brengen/ soo veel doentlijck is/	8. a.
Hemselfden prijsen noch laken/	2. b.
Het glimmen der Beelden waer te nemen/	16. a.
Historie oft ordmantie wat het is/	6. b.
Historie verbat alle dinghen der Const/	7. b.
Historien make sommitige/ datse quaet te keimel zijn/	8. a.
Historie int' Lantschap te boozen weten/ is goet/	15. b.
Historien zijn ghesien/ ghelijck Comedy oft Tragedy- spelders ghebruycken/	9. b.
Hoer hooghe 't Beelt sal reysken/ bocken en draeyen/	6. a.
Hoercken des percks wederzdych te hullen/	7. a.
Hoof niet hanghen als 't ruyf/	5. b.
Hoof weyden anders als 't ruyf/	5. b.
Hooghmoedt ontraden/	3. a.
Hooghsel en diepsel niet te by/	4. a.
Hooghseis doen heel in der Teyckenconst/	4. a.

I	
Adrianen gaen naecht/ schaeinte leert sleeden/	17. b.
An een cleen stuck niet te groote Beelden oft te ver- zonghen te maken/	6. b.
In recht dinghen setmen somtijts pet goets/	2. b.
In 't leuen is een slychte doentijcke soethuyt/	4. a.
Int' leuen vintment al/	4. b.
Inwendighen d'uck wylt te beelden/	11. a.
Jonck vryen ontraden/	3. a.
Jris by den Doeten/ is den Reghenboghe/	12. b.
Italiens spreckwoorde/ dat Vlaminghen geen goede Beelden conuen maken/	3. b.
Italiens make Carons/ also groot als hyn werck/	7. a.
Italiens weymich/ doch constigh in Lantschap/	15. a.
K	
Kers-lichten te schilderen/	13. a.
Keucken van lange hier tot Exempel /	14. a.
Kyven noch bechten haeght den Schilders niet/	2. a.
Kunderen byf hoofden langh/	5. a.
Kintd van drie Jaer heeft zijn halbe lenghde/	5. a.
Knien hoe ghewendt int' litten/	5. b.
Koepen ghesalt/	16. b.
Koepen en Essen hebbt alijt gelijckberwige ooren/	17. a.
Koepen oft Essen lange hoofden beracht/	17. a.
L	
Lachen int' beelden hoe/	10. b.
Laken/ een groot deel der welstand/	17. b.
Lakenen van verscheyden ploeyen oft bouwen/	17. b.
Lakenen na 't leuen/	17. b.
Laken gheestigher/ als loof oft huyt/	17. b.
Laken van hoogh aen schorten/	17. b.
Laken- ranten aerdich te swieren/	18. a.
Lakenen der Italianen tot exempel/	18. a.
Laken der Amijcken weymich goet/	18. a.
Lamp- staert in naecten te misden/	20. a.
Lamp- swart doet bersterben/	20. a.
Lantschap most haer de Keught gheleuenen/	14. a.
Lantschapper grouden te bedelen/	14. b.
Laten dinkenheyt uyden/	2. b.
Leden niet verwozonghen maken/	6. a.
Leden des Beedts na zijn actien aerdich te schicken/	6. a.
Leden eerst en oberlegghen zijn Historie/	6. b.
Lichaem by een Tempel gheleken/	8. b.
Lichaems schoonheyt niet bedecken/	5. b.
Lichaem is schoonder als 't leet/	17. b.
Licht Schilders Gouwelijck/	3. a.
Lichte Wouwen schadigh/	3. b.
Lijcheyt van Erasistratus den Medecijn/	9. b.
Loft der Schilderconst/	2. a.
Loft- wit gewensche so duy/ als Ultramarijn/	20. a.
Los te ordineren/	6. b.
Lucas en Welberts printen/ tot exempel van goet laken/	18. a.
M	
Mansen doetsken exempel/	fol. 17. b.
Man en Wouwe proportie/ wat onderschept/	5. a.
Maronis gulden ranck betreckent wyf heyt/	21. b.
Mastricot in carnatie te uyden/	20. b.
Mate des Menschen op een linie te meten/	5. a.
Mate van bocken/ reysken/ en draeyen/	6. a.
Meeste constenaers/ meest deuchmeten / is teghen der Consten aerd/	2. a.
Meesters fouten niet licht aertuyffen/	2. b.
Memorie Moeder der Musen/	4. b.
Meni/ Spaens- groen/ en Experimenten te misden/	20. b.
Mensch is thien aensichten langh/ en reyscht soo lang als hy is/	4. b.
Mensch is acht hoofden langh/	4. b.
Menschen aensicht by neusen langh/	4. b.
Menschen voet is 't seste deel van zijn lenghde/	5. a.
Mensch is hier Cubitus langh/	5. a.
Menschen nabel zijn middel- punt/	5. a.

De Tafel des Schilder-consten grondts.

Mensch kunnen in rondt en viercant begripen/ 5. a.
Mensch by een Colonne gheleken/ 5. b.
Menschen en dieren ghelycke actie in't gaen/ 5. b.
Menscheijck lichaem schoonder als alle cleeren/ 17. b.
Meten al te heel den Schilders niet uut/ 5. a.
Mezza tinta wat het is/ 4. a.
Michael Agnolo nam acht op de Beelden meer/ als op
 diamant/ 7. a.
Minute hoe veel het is/ 5. a.
Moderne hebben te dick ghelwit / en ghebeypeken Car-
 tons/ trocken op 'twit / en pynmerden op pachtych/ en
 deden veel ten eersten op/ 19. b.
Moderne dinghen staen veel plat/ 20. a.
Moederlycke affectie wpt te beelden/ 10. a.
Moeyte te doen om niet te stellen/ voozberlijck in't schil-
 deren/ 19. a.
Mozghen/ Rondt beschreiben/ 12. a.
Musfaden moeten verstaen zyn/ doch weynich gheroert/
 dan daert past/ 4. b.

N.

Nacht van Raphael in Vaticano/ fol. 13. a.
Nachten van Bassan/ 13. b.
Naect en geleet volck 't ondermengen in d' Historie/ 7. a.
Naect uymurten in vliegghende lakenen/ 18. b.
Nae punit/ handeluygh/ of nae plaister/ daer hooghseis
 en diepsels zyn/ te doen gheraden/ 4. a.
Nae 't leven te doen gheraden/ 4. a.
Nae welstand trachten en veranderen/ 5. b.
Nae grootte des Demuels hem te schikken/ 6. b.
Natuere gheuepghet veder jeught tot yet bysonders/ 1. a.
Natuere is schoon om haer omstandicheyt/ 5. a.
Natuere leert Wetten/ 5. a.
Natuere is schoon door haer verscheydenheyt/ 7. a.
Natuere wijst d'affecten/ 9. b.
Natuere wijst aan 't sozteren der berwen/ 18. b.
Nederlanders plochten niet wel te colozeren/ 20. a.
Nette dinghen/ hem gheesticheyt behoudende/ zyn verma-
 kich te sien/ 19. b.
Netticheyt eerst aenweimen gheraden. 20. a.
Niemants werck licht beschampen/ 3. a.
Niemant al by van passien/ 9. b.
Niet te by sitten als men yet contersept/ 4. b.
Niet te wildt zyn in't draepen eens Beeldts/ 6. a.
Nidicheyts wpt beeldinghe/ 11. b.
Nut des nigts en arbepts/ 2. b.

O.

Oebers des waters met lissen en ander crupden te
 chieren/ 15. a.
Oyperwe schilderen was by Michael Agnolo Wou-
 wen werck en het fresco mannen werck/ 19. b.
Onderseheydt der actien/ nae den ghemoeden/ oft staten
 der Menschen/ 6. b.
Onder veel dypsent eenen gerichtich/ 2. a.
Onder wijs in't repfen der Zeucht/ 3. a.
Onderichden bzingen hen straffen/ 1. b.
Onghefchichte Schilders/ naer onweerdich/ 2. a.
Outwerpselen der intention te maken/ 7. a.
Outwerstant/ moeder van outzede/ 2. a.
Outwerstantich oozdeel verdraghen/ 2. b.
Outweder/ onder en blaren schilderen/ 14. b.
Ooghe bode des herten/ 10. b.
Ooghen/ leggher der begheerten/ 10. b.
Op ghemeen doer oozdeel leren/ 2. b.
Op Coust hem niet verheffen/ 3. a.
Op de sui der Historie leere/ maer meer op welstant/ 8. a.
Op gedaenten van alderley lichten te letten/ 13. a.
Op cont of black lakken niet te bouwe oft ploey/ 17. b.
Op 't afsteken te letten/ 19. a.
Ozdeninge in als noodich/ 6. b.
Ozdenantp den Schilders seer noodich/ 6. b.
Ozdenen met hoopkens/ en gront los laten/ 7. a.

Ozfont wat hy is/ 14. b.
Onders moeten op 't geneen der Zeucht merck/ 1. a.
Onde Schilders hebben gheschreben Boecken van huns
 Coust/ 4. a.
Onde Schilders Boecken bergaen/ 4. a.
Onde Schilderje op 't Capitolium/ constich vā affecte/
 P. 11. b.

Paris tromie met verscheyde affecten wpt gebeelt/ 10. b.
Passer in d' ooghe/ en niet inde handt/ 5. a.
Passyl stuckkens op toet sien van Bassan/ 13. b.
Peerden gestalt en schooneyt/ 16. a.
Peerden van verscheyden Natien wpt te heelde/ 16. a.
Peerden colozeringhe. 16. a.
Peerden attitude/ 16. b.
Peerden schuyen/ 16. b.
Pennewerck Goltzj/ Bacchus/ Ceres/ en Venus. 13. b.
Phenix heest gulden pluymen/ 13. b.
Platons speloucke/ van Cozuelis Cozuelisz. 13. b.
Plinius hadde gheschreben een eyghen Boeck van den
 Peerden/ 16. a.
Ploepen hebbe oozsprong van yet dat wpt steekt/ 17. b.
Poetische Hellen te schilderen/ 13. a.
Porthuis was den vader van Apelles/ 18. b.

Q.

Qualijck comen Schilders lachen en wpten onder-
 scheyden/ 10. b.

R.

Runinghe/ hoe Paris tromie van Euphratoz was
 gheschildert/ 10. b.
Reflectie der Sommen/ schijnt somtijds meer Sommen te
 maken/ 12. b.
Reflectie inde groenheyt/ 12. b.
Reflectien in't water/ 13. a.
Reflectie van Aristot beschreiben/ 13. b.
Reghenboghe reflectie der Sommen/ 12. b.
Reghenboghe door reflectie maect meer boghen/ 12. b.
Reghenboghe inden water/ hal by Terni/ 12. b.
Reghenboghe tot Tiboli/ in den Wubers/ 12. b.
Reghenboghe van waer zyn berwen heest/ 12. b.
Reghen hoghs berwen/ 12. b.
Reghenboghe leert berwen sozteren/ 13. a.
Rethozica ontraden/ 2. b.
Reyckenden aem op d' hooghste schouder/ 6. a.
Rijckelijck zyn oozmantie verhullen/ 7. b.
Ringwijs oozmeren met 't scopus in't midden/ 7. b.
Roock van verscheyden berwen/ 13. a.
Roock is alle dingh in Son op oft ondergaet/ 12. a.
Roock- repfen ontraden/ waerom/ 3. a.
Roockzen/ steengonden/ en waterballen te maken/ 15. a.
Roude linnen bouwen oft ploepen/ 17. b.

S.

Sack- ploepen te mppen/ 17. b.
Samazarus edel Poet schrijft aerdich van't schilde-
 deren/ 8. b.
Schaekberde ghefijck sommighe schilderje/ 8. a.
Schilders kunnen niet maken/ 1. a.
Schilder-const is aenbetich/ 1. a.
Schilders opt lief by de groote/ 2. a.
Schilder most niet zyn goet leven na hem trecke 't herte
 des volck/ ghelijck niet zyn schilderje d' ooggen/ 2. a.
Schilder-const hoester aller goede Consten/ 4. a.
Schilder-jeught was gheen onder wijs boozschreiben in
 onse sprack/ 4. a.
Schilder mis haegt zyn beelt/ niet wetende oozsack/ 5. a.
Schilders en Poeten hebben ghelycke macht/ 8. a.
Schilderje in Dales Tempel tot een Exempel/ 8. a.
Schilder veel oozdeel met heel verwen/ 11. b.
Schilder in een fraey/ ist beeltijs oock in allen/ 12. a.
Schilders hebben op veel reflectien te letten/ 13. a.
Schilders pinceel heest te luyseren na Poetie pā/ 18. b.
Scipio en Alexander gheprezen/ waerom/ 21. a.
 Schoon

De Tafel des Schilder-consten grondts.

Schoon weder schilderen/	14.b.	Tronie soo veel verwen als Landschap noobich/	20.a.
Schoonheit nach van bladen hem aen te wrennen/	15.b.	Tusschen Schilder en Schilder groot onderschept/	1.a.
Schoonheit der ghesceuten/	21.b.	B.	
Schoonheit van nieuwe Ierusalem/	21.b.	Van grondt oft metza tinta/	4.a.
Schoonheit van nieuwe Ierusalem/	6.a.	Van de rouweyde enigheit deses tijts/	19.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Van egloepen der Carnatie/	20.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Verchten by onderstandighe ghesceuten/	1.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Veel dinghen in el ghebden is iust om sien/	7.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Veel tronien in doordinantie te brengen/	7.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Veel eyghenschappen der cleeren waer te nemen/	18.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Veelden bedonnet upbeelden/	14.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Veelden met bychten te maken/	15.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Veelden eenen caen met vaden/	4.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Veeldersche schilders tot exempel van frap zjdekens/	18.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Verbetereen met herdootherwen/	19.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Vercoztunghe te ver/niet puzelijck/	6.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Vercoztunghe int Landtschap/	14.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Verre Landtschap in de locht beeliesen laten/	14.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Versepedenheit van Veelden int ozdinieren/	7.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Verscheyden actien der Veelden int ozdinieren/	7.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Verscheydenheit der blade en verwoe waer te nemen/	15.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Verwe temperen geen tijt beelies/	13.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Verwen die malkander best vermoghen by een/	19.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Verwen die malkander lieuen/	18.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Verwen zijn metter werelt gheschapen/	20.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Verwen vozzprongh npt de Elementen/	20.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Verwe wat sy is/ en wat sy verweckt/	20.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Verwen zijn rwerderlep/	20.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Verwe gheeft onderschept der dinghen/	20.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Verwen cracht en werckunghe/	21.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Verwen in den Hevel ghevoert/	21.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Verwen by vier aerden der Menschen en hier Pla-	
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	neten gheleken/ en by de rijden des Jaers/	22.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wack licht dat weder zjds berliest te maken/	8.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wakmen ghebarnte waer de stoffe daer sy van ghebged-	
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	worden/	13.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wesichachtighe diepselen/	20.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wesichich te solozeren/	20.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wijg doen om d' Italianen te obertreffen/geraden/	3.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wintertiel zijn/is te puzen/	15.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Woothoofst wyzege der sieren/ en boeck des heren/	10.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Woothoofst by den Hevel gheleken/	10.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wozch te merken/ of pemaent Schilder sal worden/	1.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wozch trouwen ontraden. Wozch wel trouwen puz-	
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	elijck. Wozch qualijck trouwen is quaet/	3.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wozch slapen gaen en opstaen in den Sonnt/	14.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wozlich ghemoeft nptbeelden/	10.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wozwen rander van bleesch/	5.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wozwu boeten by era/	5.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wozwen niet wozet van actien/	6.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wozwen vloepende van Laken/	18.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wozkan smusse te schilderen/	13.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	W.	
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wterchal by Terni/die schaon is/	12.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Water altyts in de leeghte/	15.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Weerschijn van naecten tegen naecte en lakenen/	15.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Weerschijn oft mengsels waer te nemen/	18.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wegh sino zghens dooz den dank npt te beelden/	10.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Welbens const moet oock betracht wesen/	2.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Welstant te soeken in' reolozeren der Weerden/	16.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Werkende booten nae hun werck maken/	5.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wests Judianen waissen van gheen schijben/	21.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Werten dienen den Menschen ten besten/	7.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wijnzouwen s' Menschen ghedachten toonende/	10.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wimpelen en doekskens der Nymphen/	18.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Winters en wisten te Schilderen/	14.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wonder liefde Seleni tot zjnen soen/	10.a.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wonder schoonheit des Tempels Salomonis/	21.b.
Schoonheit der ghesceuten/	6.a.	Wren ingaen der ploepen oft bouwen/	17.b.